

**Załącznik nr 1 do Zarządzenia nr 77/2017
Wójta Gminy Poświętne
z dnia 07 września 2017**

Koncepcja rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne

Poświętne, 2017 r.

SPIS TREŚCI

I.	DIAGNOZA POTENCJAŁÓW ENDOGENICZNYCH, W TYM WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH.....	5
I.1.	WALORY TURYSTYCZNE	7
I.1.1.	WALORY PRZYRODNICZE	7
I.1.2.	WALORY KULTUROWE.....	23
I.2.	ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE.....	49
I.3.	DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA	53
I.4.	OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO	55
Odnawialne źródła energii.....		55
I.5.	PROMOCJA I INFORMACJA TURYSTYCZNA	55
I.6.	FINANSE GMINY	56
II.	ANALIZA SWOT.....	58
III.	POWIĄZANIE Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI.....	61
III.1.	POZIOM LOKALNY.....	61
III.2.	POZIOM REGIONALNY	64
III.3.	POZIOM KRAJOWY I UNIJNY	73
IV.	PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ	76
V.	KOMPLEMENTARNOŚĆ W GOSPODARCE TURYSTYCZNEJ	78
V.1.	KOMPLEMENTARNOŚĆ WEWNĘTRZNA.....	78
V.2.	KOMPLEMENTARNOŚĆ ZEWNĘTRZNA	80
VI.	ZASADY REALIZACJI.....	87
VII.	PODSUMOWANIE I WNIOSKI.....	88
VII.	BIBLIOGRAFIA	90
VIII.1.	POZYCJE KSIĄŻKOWE.....	90
VIII.2.	POZOSTAŁE ŹRÓDŁA.....	90
VIII.3.	SPIS FOTOGRAFII	91
VIII.4.	SPIS MAP	91
VIII.5.	SPIS TABEL	91

WSTĘP

Turystyka jest jednym z najbardziej dynamicznie rozwijających się sektorów gospodarki, który w znacznym stopniu może przyczynić się do poprawy spójności gospodarczej, terytorialnej i społecznej zarówno gminy, powiatu jak również województwa¹. Pojęcie gospodarki turystycznej należy rozumieć jako całość różnorodnych funkcji gospodarczych i społecznych rozwijanych w celu zaspokajania potrzeb związanych z zapotrzebowaniem na szeroko rozumiane produkty turystyczne. Kluczowym elementem planowania rozwoju turystyki w regionie jest efektywne gospodarowanie przestrzenią turystyczną oraz posiadanymi zasobami².

Koncepcja rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne (zwana dalej *Koncepcją*) określa kierunki rozwoju gospodarki turystycznej w gminie Poświętne i stanowi plan działań, który opiera się na endogenicznych potencjałach gminy, wynikających w szczególności ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych gminy. Niniejsza *Koncepcja* to uszczegółowienie celów zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Poświętne na lata 2015 – 2021, z perspektywą do 2025 roku, wpisuje się również w cele strategiczne i operacyjne związane z turystyką określone w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020. Dokument uwzględnia m.in.:

- ❖ diagnozę obszaru, w tym obecną sytuację społeczno - gospodarczą oraz przestrzenną na terenie gminy;
- ❖ analizę SWOT w oparciu m.in. o dane GUS/Banku Danych Lokalnych, opracowania naukowe, dokumenty strategiczne i planistyczne szczebla lokalnego i wojewódzkiego;
- ❖ powiązanie ze strategicznymi dokumentami lokalnymi, powiatowymi i wojewódzkimi;
- ❖ kierunki i działania, które opierają się na endogenicznych potencjałach, wynikających ze specyficznych uwarunkowań i zasobów przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych,
- ❖ wykorzystanie walorów gminy Poświętne do rozwoju przedsiębiorczości i gospodarki turystycznej;

¹ Program rozwoju turystyki do 2020, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa, 2015.

² Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020.

- ❖ działania, których realizacja przyczyni się do tworzenia warunków dla powstawania nowych miejsc pracy, a także zapewnienia trwałości istniejących miejsc pracy;
- ❖ przedsięwzięcia realizowane przez podmioty prywatne;
- ❖ listę powiązanych ze sobą projektów oraz typów projektów, potwierdzających spójność koncepcji rozwoju gminy Poświętne i łącznie tworzą produkt turystyczny.

Potencjał endogeniczny w niniejszym dokumencie należy rozumieć jako zespół własnych czynników rozwoju danego obszaru (np. regionu, gminy, miasta czy miejscowości) wynikających m.in. z jego struktury funkcjonalno - przestrzennej i gospodarczej, poziomu rozwoju kapitału społecznego, wyposażenia instytucjonalnego i infrastruktury społecznej, tradycji kulturalnych i gospodarczych oraz cech środowiska przyrodniczego³.

Turystyka może rozwinąć się prawie wszędzie. Każdy zakątek świata dysponuje unikalnymi walorami, które wykorzystane w odpowiedni sposób, mogą przyczynić się do podniesienia atrakcyjności danego regionu, a także do rozwoju przedsiębiorczości oraz tworzenia miejsc pracy. Wymaga to wzmocnienia potencjału endogenicznego, gospodarczego i społecznego, który sprzyjać będzie konkurencyjności gospodarczej w regionie, w tym innowacyjności, kreatywności i wzrostowi zatrudnienia, stanowiąc jednocześnie jeden z czynników dywersyfikacji lokalnej gospodarki turystycznej.

Możliwości rozwoju gospodarki turystycznej w gminie Poświętne nie należy rozpatrywać w oderwaniu od regionu, wiadomo bowiem że zasięg przestrzenny produktów turystycznych, zazwyczaj regionalny i ponadregionalny, narzuca konieczność kojarzenia funkcji miejscowości turystycznej z takimi samymi w skali regionu. Konieczne jest więc prowadzenie odpowiednich działań sprzyjających maksymalnemu wykorzystaniu walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych, a zagospodarowanie turystyczne powinno gwarantować utrzymanie swoistego uroku miejscowości turystycznych w gminie Poświętne.

Władze samorządowe gminy Poświętne w celu świadomego i aktywnego popierania i kształtowania działań sprzyjających powstawaniu nowych produktów i atrakcji turystycznych oraz modernizacji i rozbudowie infrastruktury turystycznej przystąpiły do opracowania *Koncepcji rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne*.

³ Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020.

Koncepcja wskazuje kierunki rozwoju i działania, które mają przyczynić się do ożywienia społeczno- gospodarczego gminy Poświętne, wpłynąć na podniesienie jakości i atrakcyjności życia mieszkańców oraz podnieść konkurencyjność turystyczną gminy, powiatu opoczyńskiego oraz województwa łódzkiego. Realizacja zaplanowanych działań przyczyni się do zwiększenia efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych gminy Poświętne oraz ich zachowania, zwiększenia ruchu turystycznego oraz poprawy wizerunku gminy i województwa łódzkiego jako obszaru atrakcyjnego turystycznie.

I. DIAGNOZA POTENCJAŁÓW ENDOGENICZNYCH, W TYM WALORÓW PRZYRODNICZYCH I KULTUROWYCH

Pierwszym etapem opracowania *Konceptji rozwoju gospodarki turystycznej w gminie Poświętne* jest przygotowanie obiektywnej diagnozy potencjału turystycznego gminy Poświętne oraz określenie stanu zasobów turystycznych. Diagnozie podlegają walory przyrodnicze, walory kulturowe, zagospodarowanie turystyczne, dostępność komunikacyjna, promocja turystyczna oraz ruch turystyczny. Pozwoli to na poznanie mocnych i słabych stron gospodarki turystycznej gminy oraz umożliwi wyznaczenie kierunków rozwoju, uwzględniając przy tym istniejące szanse i zagrożenia. Opracowana w ten sposób *Konceptcja* ma sprzyjać efektywnemu gospodarowaniu przestrzenią turystyczną oraz posiadanymi walorami przyrodniczymi i kulturowymi, a tym samym wskazywać kierunki rozwoju gospodarki turystycznej w gminie Poświętne, których realizacja przyczyni się do aktywizacji zawodowej mieszkańców gminy oraz powiatu opoczyńskiego.

Mapa 1. Obszar gminy Poświętne.

źródło: <https://www.google.pl/maps>

Wiejska gmina Poświętne położona jest we wschodniej części województwa łódzkiego. Administracyjnie wchodzi w skład powiatu opoczyńskiego, do którego należy ogółem 8 gmin, w tym gminy 6 gmin wiejskich: Białaczów, Mniszków, Paradyż, Poświętne, Sławno i Żarnów oraz 2 gminy miejsko-wiejskie: Drzewica i Opoczno. Gmina Poświętne położona jest na obrzeżach województwa, co powoduje, że graniczy zarówno z gminami z jego obszaru:

- ❖ gminami Drzewica i Opoczno (powiat opoczyński);
- ❖ gminami Inowódz i Rzeszyca (powiat tomaszowski),

a także leżącą w województwie mazowieckim, w powiecie przysuskim gminą Odrzywół.

Gmina Poświętne obejmuje obszar 14 081 ha (141 km²), co stanowi 13,54 % ogólnej powierzchni powiatu, a zarazem 0,77 % powierzchni województwa łódzkiego.

Według stanu na dzień 31 grudnia 2015 roku gmina liczyła 3 237 mieszkańców.

Mapa 2. Gminy powiatu opoczyńskiego.

źródło: <http://geoportal.lodzkie.pl/imap/>

Gmina Poświętne znajduje się stosunkowo 78 km od stolicy województwa – Łodzi. Jednocześnie gmina graniczy z województwem mazowieckim, a odległość do Warszawy wynosi 122 km. Najbliżej położoną stolicą województwa jest jednak miasto Kielce – stolica województwa świętokrzyskiego – położone w odległości 97 km od m. Poświętne.

Jednocześnie gmina Poświętne znajduje się w niewielkiej odległości od kilku większych miast województwa łódzkiego:

- ❖ Opoczna – 30 km;
- ❖ Rawy Mazowieckiej – 30 km;
- ❖ Tomaszowa Mazowieckiego – 42 km.

I.1. WALORY TURYSTYCZNE

Walory turystyczne są jednym z podstawowych uwarunkowań funkcjonowania i rozwoju turystyki gminy Poświętne. Są to przede wszystkim walory środowiska przyrodniczego i kulturowego. Bardzo sprzyjającym dla turystyki, szczególnie dla kreowania produktów turystycznych, jest fakt, że na wielu obszarach walory te występują wspólnie. Stanowią razem lub każde z osobna przedmiot zainteresowania turysty oraz wpływają na atrakcyjność turystyczną obszaru.

Na specyfikę walorów turystycznych gmin objętych obszarem Spalskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny jest przenikanie się elementów zaliczanych do walorów przyrodniczych oraz elementów kulturowych, stanowiących wytwór myśli i rąk człowieka. Obok obszarów przyrodniczo cennych o krajobrazach naturalnych i zbliżonych do naturalnych (wielkoprzestrzenne obszary leśne, rozległe tereny łąk, terenów bagiennych czy doliny rzek i mniejszych cieków wodnych), istnieją również tereny przekształcone i zubożone w wyniku działalności człowieka, lecz nasycone licznymi zabytkami kultury materialnej i przechowujące świadectwo przeszłości tych obszarów.

I.1.1. WALORY PRZYRODNICZE

Walory przyrodnicze, które wpływają na atrakcyjność turystyczną obszaru, w dużym stopniu warunkują możliwości uprawiania turystyki. To od nich zależy, czy docelowym segmentem dla projektowanej oferty turystycznej powinni być np. obserwatorzy przyrody czy miłośnicy sportów. Formy ochrony przyrodniczej (m.in. pomniki przyrody, rezerваты, parki, obszary chronionego krajobrazu), wody powierzchniowe, wielkość użytków rolnych i inne dane

pozwalają ocenić, w jaki sposób turystyka oparta na walorach przyrodniczych może być rozwijana w regionie⁴.

Struktura użytkowania gruntów

Struktura użytkowania gruntów jest podstawową informacją dotyczącą danego obszaru, dostarczającą wiedzy na temat jego wykorzystania. Definiowana jest jako udział charakterystycznych form zagospodarowania ziemi w całkowitej powierzchni danego obszaru podlegającego analizie. Jest ona uwarunkowana zarówno czynnikami naturalnymi terenu, jak m.in. klimat, stosunki wodne, rzeźba terenu, jak również warunkami gospodarczymi – industrializacją, a także poszczególnymi typami prowadzonej działalności rolnej. Struktura użytkowania gruntów stanowi podstawową informację dla określenia walorów przyrodniczych danego obszaru, ponieważ dostarcza wiedzy na temat jego wykorzystania. Tym samym jest informacją pozwalającą wskazać potencjalne możliwości rozwoju turystyki oraz określić atrakcyjność turystyczną analizowanego obszaru gminy Poświętne.

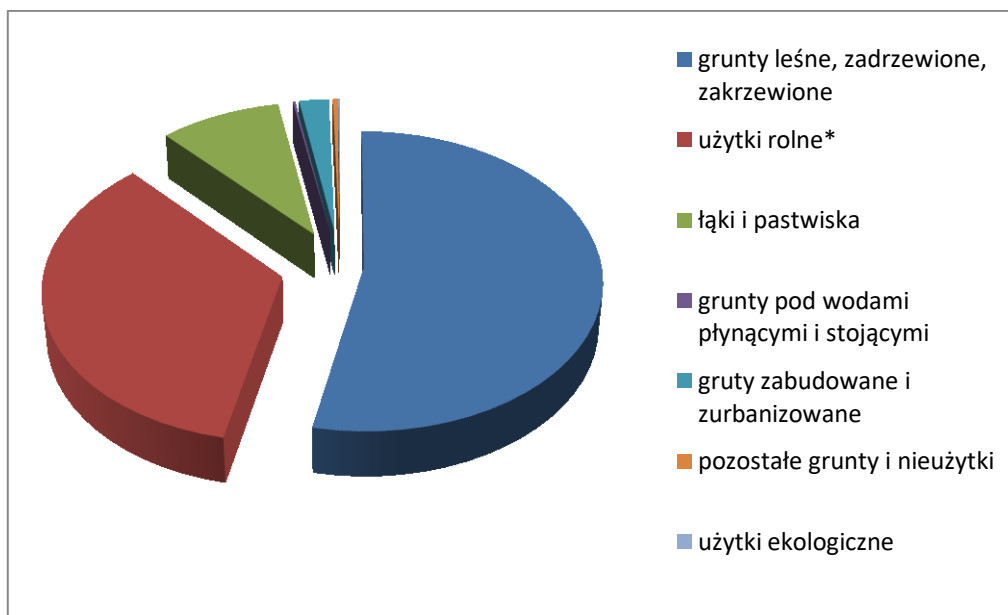
W zależności od celu, jakiemu służyć ma prezentowana struktura użytkowania gruntów, wyróżnić można od kilku do nawet kilkudziesięciu różnego rodzaju form użytkowania ziemi. W poniższym zestawieniu wskazano kategorie, które uznano za istotne z punktu widzenia rozwoju ruchu turystycznego na obszarze gminy Poświętne.

Tabela 1. Struktura użytkowania gruntów w gminie Poświętne w 2014 roku.

Kategoria wykorzystania gruntu		Powierzchnia [ha]	% powierzchni gminy
Grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione		8 253	58,61
Użytki rolne	razem	5 391	38,29
	w tym: łąki i pastwiska	1 405	9,98
Użytki ekologiczne		17	0,12
Grunty pod wodami płynącymi i stojącymi		25	0,18
Grunty zabudowane i zurbanizowane – razem		341	2,42
Pozostałe grunty i nieużytki		54	0,38
Powierzchnia ogółem		14 081	100

źródło: Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/>

⁴ Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020

Wykres 1. Struktura użytkowania gruntów w gminie Poświętne [% powierzchni].

źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL.

*użytki rolne podano wyłączając osobno ujętą na wykresie kategorię łąk i pastwisk.

Z powyższych zestawień wynika, że w strukturze gruntów gminy Poświętne znaczną większość zajmują grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (ogółem 8 253 ha, z czego aż 8 230 ha to lasy), co stanowi niemal 59 % powierzchni gminy. Jest to niezwykle wysoki, unikalny zarówno w skali województwa łódzkiego, jak i całego kraju odsetek. Lasy, grunty zadrzewione i zakrzewione stanowią zaledwie 22 % powierzchni województwa, a w powiecie opoczyńskim jest ich ogółem 33 081 ha, tj. około 31,8 % powierzchni.

W strukturze użytkowania gruntów gminy Poświętne charakterystyczny jest również stosunkowo niewielki udział użytków rolnych – stanowią one 38,29 % jej powierzchni. Do kategorii tej, poza wyszczególnionymi w tabeli i na wykresie łąkami i pastwiskami zaliczają się również: grunty orne, sady, grunty rolne zabudowane, grunty pod stawami i rowami. Odsetek użytków rolnych jest o ponad 1/3 niższy do wartości notowanych dla Polski (59,86 %). Jednocześnie odsetki użytków rolnych liczony dla powiatu opoczyńskiego (63,33 %) oraz województwa łódzkiego (70,64 %) są znacznie wyższe w zestawieniu ze średnią krajową. Co więcej, znaczna część – około 1/4 użytków rolnych w gminie Poświętne to łąki i pastwiska – a więc obszary znacznie mniej przekształcone przez człowieka i o mniejszej ingerencji rolniczej niż grunty orne.

W gminie Poświętne niewiele jest wód płynących i stojących, które zajmują zaledwie 0,18 % powierzchni, co stanowi znacząco niższy niż w większych jednostkach terytorialnych (powiat 0,85 %, województwo 0,61 %).Wartym podkreślenia jest występowanie w gminie Poświętne obszarów użytków ekologicznych (ogółem 17 ha).

Tabela 2. Użytkowanie gruntów gminy Poświętne na tle powiatu, województwa i kraju [% powierzchni] w 2014 roku.

Jednostka	użytki rolne	grunty leśne, zadrzewione i zakrzewione	grunty pod wodami
Polska	59,86	30,89	2,07
województwo łódzkie	70,64	22,05	0,61
powiat opoczyński	63,33	31,80	0,85
gmina Poświętne	38,29	58,61	0,18

źródło: Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl/>.

Surowce

Na obszarze gminy Poświętne znajdują się następujące złoża surowców naturalnych:

- ❖ w miejscowości Gapinin – pochodzące z okresu jury chalcedony spongiolitowe mogące znaleźć zastosowanie jako kamienie drogowe i budowlane, obecnie złoża jest zaniechane;
- ❖ w miejscowości Brudzewice – czwartorzędowe piaski i żwiry mogące zostać wykorzystane jako kruszywa budowlane i drogowe, złoża nie jest zagospodarowane.

Wody powierzchniowe

Sieć hydrograficzna stanowi bardzo ważny element atrakcyjności turystycznej każdego obszaru dający szerokie spektrum możliwości rozwijania różnych form turystyki – zarówno aktywnej, jak i wypoczynkowej biernej. Województwo łódzkie jest obszarem wyjątkowo ubogim w wody powierzchniowe, zarówno płynące, jak i stojące, a gmina Poświętne nie stanowi wyjątku – odsetek wód powierzchniowych jest w niej znikomy, stanowiąc zaledwie 0,18 % powierzchni gminy. Pod względem hydrograficznym obszar gminy położony jest w dorzeczu Wisły w obrębie zlewni II rzędu rzeki Pilicy.

Pilica – ósma co do długości rzeka w Polsce, najdłuższy lewy dopływ Wisły, stanowi północno-zachodnią granicę pomiędzy gminami Poświętne i Rzeczyca. Pilica stanowi główny zbiornik wodny i „oś” Spalskiego Parku Krajobrazowego. Początek bierze na terenie

województwa katowickiego, w miejscowości Pilica. Ponieważ stanowiła ona relatywnie wartką rzekę (stąd nazwa, pochodząca od terminów pilić, naglić), od stuleci używano jej "jako płynącej drogi" – odegrała doniosłą rolę w rozprzestrzenianiu się pradziejowego osadnictwa. Wcześniej również doceniono Pilicę jako tani środek transportu różnych towarów. Pierwsze wzmianki historyczne o takim jej wykorzystaniu pochodzą z drugiej połowy XVI w. Mówią one o spławianiu Pilicą i dalej – poprzez Wisłę do Gdańska transportów zboża nawet dużymi statkami.

Dolina rzeki Pilicy została wykształcona w czasie stadium Warty, zlodowacenia środkowopolskiego, kiedy to stanowiła rynnę odprowadzającą wodę z topniejącego czoła lądolodu. Szerokość doliny jest zmienna i waha się od ok. 1 km do 8 km. Pilica jest rzeką nieuregulowaną, płynie naturalnym korytem wśród naturalnej i różnorodnej roślinności nadbrzeżnej, ma liczne starorzecza, wyspy, mielizny. Brzegi ma z reguły dostępne, piaszczyste. Kręte koryto rzeki, starorzecza różnego wieku i wielkości, dość często źródła przykorytowe i terasowe, składają się na bogaty i zróżnicowany i zróżnicowany zbiór środowisk wodnych.

Jedynie budowle hydrotechniczne, jakie wykonano na odcinku rzeki objętym SpPK, to ubezpieczenia łuków wklęsłymi budowlami faszynowo - kamiennymi, które nie szpecą krajobrazu, ponieważ wbudowana faszyna szybko porasta i maskuje budowle. Zabudowa ta wykonywana jest na odcinkach, na których postępuje szybka erozja brzegowa zagrażająca stabilności koryta rzeki bądź obiektom w sąsiedztwie brzegów. Tego typu ubezpieczenia brzegów wykonano na odcinku Tomaszów – Spała o łącznej długości 4,5 km, poniżej Spały (118 kilometr) o długości 220 mb, w Gapininie (95 kilometr) o długości 580 mb, w Myślakowicach (92 kilometr) o długości 250 mb. Jej średni przepływ roczny mierzony w Tomaszowie Mazowieckim wynosi 27,2 m³/sek. Pilica charakteryzuje się wezbraniem typu roztopowego na przełomie lutego i marca. Wezbrania letnie występują najczęściej pod koniec lipca i sierpnia.

Fotografia 1. Pilica poniżej Mysiakowca.

źródło: <http://www.wierchy.vline.pl>

Na obszarze gminy Poświętne do Pilicy uchodzą jej prawobrzeżne dopływy oraz łączące się z nimi mniejsze ciek wodne. Są to:

Wytoka – za obszar źródłowy rzeki można uznać niewielkie zabagnione obniżenie terenu na północ od pasma wzniesień Raduszowiec na północ od Czarnej Drogi. Ciek opływa wzniesienie najpierw od południa i południowego wschodu, a następnie od północnego wschodu. Do ujścia Ceteńki ciek nie ma wykształconej doliny. Koryto jest uregulowane i rozszerza się przed drogą stanowiącą granicę otuliny tworząc nie-wielki zbiornik. Na całym tym odcinku rzeka płynie przez las. Długość ciek do ujścia Ceteńki wynosi ok. 3,0 km. Po przyjęciu Ceteńki, ok. 100 m od połączenia z Cetenką, rzeka przepływa przez niewielki zbiornik. Za zbiornikiem przyjmuje rów melioracyjny odprowadzający wodę z rozległego podmokłego obniżenia. Od zbiornika rzeka płynie wąską głęboko wciętą doliną. W odległości około 1 200 m od zbiornika znajduje się urządzenie piętrzące zbiornika „Wytoka”. W odległości dalszych około 1 200 m, przy drodze Inowódz - Odrzywół znajduje się piętrzenie zbiornika „Inowódz”. Długość zbiornika wynosi ok. 400 m. Między zbiornikami rzeka płynie naturalnym korytem. Rzeka na całym tym odcinku płynie przez tereny leśne. Poniżej zbiornika „Inowódz” znajduje się zbiornik „Fryszerka”. W odległości około 300 m. od

zbiornika rzeka Wytoka wpływa do Pilicy w rejonie Fryszerki. Długość odcinka od ujścia Ceteńki wynosi ok. 3,4 km.

Ceteńka (Cetenka, Cetynka) – stanowi prawobrzeżny dopływ Wytoki. Jest to niewielki ciek przekształcony w rów melioracyjny. Odprowadza on za pomocą sieci rowów melioracyjnych wodę z rozległego obniżenia, niegdyś silnie zabagnionego. Swoje źródła Ceteńka ma w rejonie Studziańskiej Drogi, na południowy zachód od miejscowości Studzianna. W rejonie leśniczówki Ceteń znajduje się kompleks stawów rybackich dziś nieużytkowany. W odległości około kilometra od stawów, Ceteńka wpływa do Wytoki. Ciek na całym odcinku ma kierunek równoleżnikowy i płynie ze wschodu na zachód. Ogólna jego długość wynosi ok. 3,9 km. W górnym odcinku wody płyną okresowo. Ciek na całym odcinku płynie przez tereny leśne. Dolny odcinek znajduje się w granicach Parku, pozostały odcinek w otulinie.

Anielinka (Ciek spod Anielina) – jest to niewielki strumień mający swoje źródła między Anielinem a Studzianną, wpływający do Pilicy w Ponikle. Ogólna długość ciek to ok. 4,9 km. W górnym odcinku strumień zbiera wodę z płaskiego obniżenia. Od Anielina utrzymuje ogólny kierunek ze wschodu na zachód. Na zachód od Anielina dochodzi do Anielinki rów o długości ok. 500 m odprowadzający wodę z płaskiego, rozległego obniżenia podobnie jak górny odcinek Anielinki. Około 200 m od ujścia rowu z doliną Anielinki łączy się z prawej strony szeroka, krótka, podmokła dolinka odprowadzająca wody z kolejnego obniżenia. Do dolinki spływają również wody ze źródła znajdującego się na stoku dolinki. Niedaleko od połączenia dolin na prawym brzegu doliny Anielinki znajdują się dwa następne źródła odprowadzające wodę bezpośrednio do omawianego ciek. Od tego miejsca dno doliny posiada zmienną szerokość, a strumień płynie naturalnym korytem. Anielinka w całości znajduje się w granicach SpPK.

Studzianka (Młynówka, Dolina Młynów, Struga Studzieńska) – stanowi dopływ Pilicy. Początek rzeki znajduje się na terenie Lasów Państwowych, na południe od Czarnej Drogi, w pobliżu otuliny Parku. Strumień płynie najpierw na północ, a od Czarnej Drogi na północny wschód do Poręby. Za Porębą rzeka zmienia kierunek na północno-zachodni i tym kierunkiem płynie aż do Poświętne. Za Poświętne, do połączenia ze Strugą Brudzewską, przybiera ogólny kierunek północny. W górnym odcinku dolina jest mało wyrazista i dopiero od Kamieńca bardziej się uwidacznia. Do Poświętne rzeka płynie przez las malowniczą doliną. Przed Poświętne Studzianka przyjmuje niewielki prawobrzeżny ciek o długości

około 1,5 km, odprowadzający wodę z dwóch źródeł. W rejonie Młyńczysk odprowadza swoje wody do Studzianki Brudzevska Struga. Od połączenia ze Strugą Brudzevską rzeka płynie naturalnym korytem przez tereny leśne. W rejonie Stefanowa łączy się z nim niewielki ciek płynący z południa. Do Pilicy Studzianka uchodzi pod Fryszerką. Z uwagi na swą malowniczość strumień od Młyńczysk projektowany jest do objęcia ochroną rezerwatową. W rejonie Stefanowa znajdują się trzy zbiorniki wodne: dwa w sąsiedztwie rzeki zasilane jej wodami, jeden przepływowy. Szerokość dna dolinnego waha się średnio w granicach 50 - 300 m. Orientacyjna długość rzeki ok. 12,5 km. Cały ciek mieści się w granicach Parku i otuliny.

Struga Brudzevska (Brudzewicki Strumień) – jest to prawobrzeżny dopływ Studzianki. Ma on swoje źródła ma na terenie miejscowości Brudzewice Kolonia. Na odcinku o długości ok. 5 000 m strumień jest uregulowany i spełnia rolę rowu melioracyjnego zbierającego wody z rozległego podmokłego obniżenia. Dalsze 700 m ciek płynie naturalnym korytem. Po przepłynięciu tego odcinka ciek łączy się ze Studzianką Na zachód od drogi Brudzewice Kolonia – Jaźwiny ciek przepływa przez niewielki zbiornik wodny. Na całej długości dno dolinne cieku jest bardzo szerokie od 500 m do ok. 1 km. Cały ciek znajduje się w granicach otuliny SpPK. Dodatkowo w rejonie Gapinina znajduje się zespół starorzeczy porośniętych roślinnością wodną.

Na terenie gminy Poświętne znajdują się ponadto zbiorniki wodne pochodzenia antropogenicznego:

- ❖ staw rybny „Dęba I” na rzece Wytoce – ok. 200 m na południe od ujścia Ceteńki do Wytoki o powierzchni 2,93 ha w leśnictwie Dęba;
- ❖ kompleks stawów na Ceteńce w rejonie Cetenia, obecnie nieczynnych i zaniedbanych o powierzchni 3,80 ha w leśnictwie Wytoka;
- ❖ staw pomłyński, obecnie rybny „Dęba II” o powierzchni ok. 0,80 ha, w leśnictwie Wytoka;
- ❖ dwa stawy w dolinie Studzianki na północ od Stefanowa o powierzchni 0,7 ha i 2,0 ha.

Na ciekach wodnych znajdują się również zbiorniki zaporowe:

- ❖ na Wytoce:
 - „Fryszarka” – zbiornik w miejscowości Fryszarka, ok. 300 m od ujścia Wytoki do Pilicy; powierzchnia ok. 1,3 ha;
 - „Inowódz” – zbiornik znajduje się około 200 m na południe od zbiornika „Fryszarka”, na południe od drogi Inowódz – Odrzywół; powierzchnia ok. 2,4 ha, pojemność 4 500 m³;
 - „Wytoka I” – staw pomłyński o powierzchni ok. 2,9 ha;
 - zbiornik wodny położony na zachód od stawu rybnego Dęba, o powierzchni 0,32 ha;
 - „Wytoka II” - zbiornik wodny znajdujący się na południe od stawu rybnego przed połączeniem z Ceteńką, o powierzchni 0,32 ha.
- ❖ na Studziance:
 - zbiornik Stefanów o powierzchni ok 2,5 ha;
 - zbiornik „Młyńczyska” na północ od Poświętnego ok. 1 km przed ujściem do Studzianki Strugi Brudzewskiej.
- ❖ na Strudze Brudzewskiej (Brudzewicki Strumień) – niewielki zbiornik w źródłowym odcinku cieku na zachód od drogi Jaźwiny – Kolonie.

Fotografia. 2. Zbiornik zaporowy i młyn we Fryszerce.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Ponadto w gminie Poświętne znajdują się torfowiska i bagna:

- ❖ bagno i torfowisko Ceteń – obszar źródłiskowy cieką Ceteńki;
- ❖ Błota Brudzewickie o powierzchni ok. 800 ha otwartych torfowisk, osuszonych i zamienionych w łąki. Występujące tu niegdyś torfowisko, w którym głębokość torfu osiąga 2,5 m, pocięte rowami melioracyjnymi i odwodnione przekształciło się w użytki zielone. Na łąkach tych prowadzona jest intensywna gospodarka łąkowa. Teren poprzecinany jest licznymi rowami odwadniającymi odprowadzającymi swe wody do uregulowanego cieką Kielecznicy, zaś poziom wody w przyległych lasach obniżył się o ponad metr;
- ❖ Błota Kuligowskie o powierzchni około 200 ha lasów bagiennych, torfowisk i łąk;
- ❖ torfowisko w Dębie Opoczyńskiej

Flora i fauna

Niezwykle bogata jest teriofauna, ponieważ bytowaniu zwierząt na tym terenie sprzyjają duże, zwarte kompleksy leśne oraz liczne doliny rzeczne. Godne uwagi są rzadko spotykane w Polsce, a występujące na terenie SpPK nietoperze licznych gatunków. Na terenie gminy Poświętne ich stanowiska odnotowano nad stawem w pobliżu gajówki w Ceteniu. Na obszarach wilgotnych (łąki, olsy, brzegi wilgotnych lasów) występują przedstawiciele ssaków owadożernych: rzęsorek rzeczek, jeź europejski, kret, ryjówki (aksamitna oraz malutka). Zajęcokształtne reprezentowane są przez zająca szaraka. Liczne są gatunki gryzoni: wiewiórki, norniki, myszy oraz szczur wędrowny. Stwierdzono również występowanie ssaków drapieżnych, w tym wydry, której siedliska znajdują się w na stawach pod osadą Ceteń, a także np. łasicy występującej zarówno w lasach, miejscach otwartych jak i w pobliżu ludzkich siedlisk. Wśród parzystokopytnych najliczniejsza jest sarna, a mniej liczny – jelen. Licznym i powszechnie spotykanym gatunkiem jest dzik.

Różnorodność środowisk występujących na terenie gminy Poświętne (rozległe łąki, użytki rolne, w tym grunty orne, wszelkiego typu lasy, środowiska wodne) powoduje, że wiele gatunków ptaków znajduje odpowiednie warunki do żerowania i odpoczynku. Pola charakteryzujące się dużym rozdrobnieniem upraw, występowaniem na miedzach szpalerów krzewów i pojedynczych drzew, skupiają w okresie przelotów jesiennych olbrzymie zgrupowania ptaków, głównie wróblowatych, krukowatych oraz drapieżnych. Największe

ilości osiągają wówczas: zięba, dzwonec, skowronek, pliszka siwa, kwiczoł, grzywacz, szpak, świergotek łąkowy, makolągwa, trznadel, gawron, kawka oraz z ptaków drapieżnych: krogulec, myszołów, błotniak zbożowy, pustułka. Ponadto licznie występują gatunki ptactwa biologicznie związane z siedliskami wilgotnymi i bagiennymi. Występują m.in.: nurogęś, krzyżówka, łabędź niemy, czajka, batalion, czapla siwa i drapieżne rybołów, myszołów.

Herpetofaunę reprezentuje 13 gatunków płazów oraz 5 gatunków gadów. Wszystkie gatunki objęte są ścisłą ochroną gatunkową. Płazy należą do grupy zwierząt ściśle związanych ze środowiskiem wodnym. Zasiedlają przede wszystkim doliny rzek oraz zbiorniki wody stojącej. Najliczniej spośród płazów występują: ropucha szara, żaba trawna, żaba moczarowa, żaba jeziorkowa, żaba wodna, mniej licznie – traszki (zwyczajna i grzebieniasta, ropucha zielona, żaba śmieszka i kumak nizinny. Na obszarze gminy Poświętne szczególnie licznie płazy reprezentowane są w dolinie Pilicy oraz na obszarze Błot Brudzewickich. Wśród gadów, zasiedlających tereny nad zbiornikami wodnymi i podmokłe łąki, najliczniejsze są jaszczurka zwinka i zaskroniec, które zasiedlają cały obszar parku i jego otuliny, natomiast najrzadszym gatunkiem jest żmija zygzakowata spotykana na torfowiskach i wilgotnych łąkach, w miejscach rzadziej uczęszczanych przez ludzi. W gm. Poświętne gady reprezentuje ponadto jaszczurka żyworodna.

W wodach Spalskiego Parku Krajobrazowego licznie reprezentowana jest ichtiofauna. W Pilicy stwierdzono obecność 31 gatunków, w tym dwóch minogów i 29 ryb. Z wyżej wymienionych gatunków 6 objętych jest prawną ochroną gatunkową. Są to: minóg strumieniowy, minóg ukraiński, szweja (piekielnica), koza, różanka, śliz. Dominantami na tym odcinku Pilicy są płoć i okoń. W prawobrzeżnym dopływie Pilicy – strumieniu Ceteńka – występuje płoć, szczupak, lin i karaś.

Florę obszaru gminy Poświętne, a zwłaszcza części należącej do SpPK i jego otuliny, tworzą gatunki naturalne reprezentowane przez rośliny naczyniowe: gatunki leśne, wodne i bagiennie, półnaturalne – gatunki łąkowe i murawowe; synotropijne - gatunki segetalne; grzyby; porosty i mszaki. Duży wpływ na bogactwo gatunkowe ma różnorodność siedlisk. Ważnymi ostojami zbiorowisk roślinnych i wielu gatunków flory są przede wszystkim duże kompleksy leśne, piaszczyste skarpy wysoczyzny, tereny nadrzeczne oraz bagna i starorzecza. Ponadto liczne są gatunki związane z terenami zurbanizowanymi oraz użytkami rolnymi.

Najważniejszymi siedliskami flory wodnej są rzeki Pilica z licznymi starorzeczami, a także jej dopływy – w tym znajdujące się w gm. Poświętne Ceteńka i Studzianka. W wielu miejscach występują tu chronione gatunki flory jak np. grzybień biały, grąźel żółty. Rozległe tereny zajmują tu zbiorowiska roślinności łąkowej. Jednym z cenniejszych elementów przyrodniczych jest flora torfowiskowa z występującymi gatunkami związanymi z torfowiskami niskimi, wysokimi i przejściowymi. Do ciekawych gatunków należą mącznica lekarska, bagno zwyczajne, żurawina błotna i modrzewica zwyczajna. Florę segentalną, tj. rosnącą na polach uprawnych, wśród roślin uprawnych, reprezentują liczne gatunki, w tym zagrożone, np.: kąkol polny, stokłosa żytnia, owies szorstki, dymnica drobnokwiatowa i inne.

Grunty leśne zajmują w gminie Poświętne obszar aż 8 101,71 ha (Bank Danych Lokalnych, stan na koniec 2015 r.). Ich kompleksy znajdują się we wszystkich częściach gminy, jednak największy zwarty zespół ciągnie się równoleżnikowo w południowej części JST Jak była już mowa wyżej, lesistość gminy znacznie przekracza zarówno średnie wartości notowane dla większych jednostek terytorialnych, jak i całego kraju. Co istotne, w ostatnich latach odnotowywana jest stała tendencja powiększania się obszarów leśnych gminy.

Tabela 3. Powierzchnia lasów w ha w gminie Poświętne.

Lata	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
las ogółem	7 994,6	8 001,5	8 047,1	8 055,7	8 047,7	8 050,7	8 060,1	8 054,8	8 069,8	8 078,7	8 078,7	8 101,7

źródło: Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Powierzchnia lasów w gminie Poświętne zwiększyła się w latach 2000 – 2015 o 110 ha (tj. ok.1,37 %), a tendencja wzrostowa jest stała i dotyczy wszystkich kolejnych lat ujętych w BDL.

Formy ochrony przyrody

Spalski Park Krajobrazowy

Północno-zachodnia i centralna część gminy Poświętne (z wyjątkiem terenów zabudowy mieszkaniowej w miejscowościach Poświętne i okolicznych wioskach, które zostały wyłączone z obszaru chronionego) leży w granicach Spalskiego Parku Krajobrazowego (SpPK). Niemal cały pozostały obszar gminy (poza wsiami Dęborzeczek, Dęba i Buczek) znajduje się w obrębie otuliny Parku.

Na terenie gminy Poświętne znajduje się aż 4 161,5 ha SpPK, co stanowi 32,3 % jego powierzchni. Oznacza to, że Poświętne jest drugą, po gm. Inowłódz, jednostką terytorialną pod względem obszaru Parku na swoim terenie. Ponadto gmina obejmuje 9 000 ha otuliny Parku, tj. 38,9 % jej powierzchni. Ogółem obszary chronione zajmują w gm. Poświętne 13 161,5 ha (36,5 % powierzchni Parku wraz z otuliną, co oznacza, że jest ona jednostką o największej powierzchni i najwyższym odsetku obszarów chronionych w ramach Spalskiego Parku Krajobrazowego.

Spalski Park Krajobrazowy, stanowiący jeden z najatrakcyjniejszych pod względem rekreacji i turystyki terenów w województwie łódzkim, został utworzony mocą rozporządzenia Wojewody Piotrkowskiego z 1995 roku, a obecnie jego status reguluje rozporządzenie Nr 26/2006 Wojewody Łódzkiego z 13 lipca 2006 r. w sprawie Spalskiego Parku Krajobrazowego. Park zajmuje obszar 12 874,5 ha, a jego otulina kolejne 23 192,5 ha.

Park jest atrakcyjny zarówno pod względem walorów przyrodniczych (fragmenty starej Puszczy Pilickiej, dolina rzeki Pilicy, rezerwaty przyrody, chronione gatunki fauny i flory, ośrodek hodowli żubrów, parki zabytkowe i pomniki przyrody), jak i walorów dziedzictwa kulturowego. Liczbę roślin naczyniowych występujących na terenie Parku szacuje się na ponad 800 gatunków. Najważniejszymi siedliskami flory wodnej są rzeki Pilica z licznymi starorzeczami i dopływami. Rozległe tereny zajmują zbiorowiska roślinności łąkowej. Jednym z cenniejszych elementów przyrodniczych Parku jest flora torfowiskowa i liczne gatunki związane z torfowiskami niskimi, wysokimi i przejściowymi (m.in. drosera rotundifolia – rosiczka okrągłolistna (gatunek objęty ochroną gatunkową ścisłą), *Ledum palustre* – bagno zwyczajne (objęte ochroną częściową), *Oxycoccus quadripetalus* – żurawina błotna i *Andromeda polifolia* – modrzewica zwyczajna (gatunki rzadkie). Wśród roślin występujących na terenie Parku znajdują także się dwie rośliny figurujące na czerwonej liście roślin zagrożonych w Polsce. Są to czarcikęsik Kluka *Succisella inflexa* i narecznica grzebieniasta *Dryopteris crisatata*. Flora segetalna Spalskiego Parku Krajobrazowego i jego otuliny jest równie bogata. Stwierdzono występowanie ogółem 257 taksonów roślin naczyniowych, spośród których 53 taksony należą do zagrożonych wymarciem.

Na terenie Spalskiego Parku Krajobrazowego stwierdzono ponadto występowanie 360 gatunków grzybów makroskopowych, w tym 5 gatunków objętych ochroną prawną oraz 52 gatunki znajdujące się na czerwonej liście grzybów wieloowocnikowych zagrożonych

w Polsce oraz 215 gatunków porostów. Na obszarze Parku występuje 1 262 gatunków owadów, 158 gatunków ptaków lęgowych, 61 gatunków nielęgowych i 50 gatunków ssaków.

Mapa 3. Obszar Spalskiego Parku Krajobrazowego.

źródło: <https://npk.parkilodzkie.pl>

Ponadto na terenie gminy Poświętne zlokalizowane są fragmenty Spalskiego Parku Krajobrazowego zaliczane do obszarów Natura 2000:

- ❖ **obszar specjalnej ochrony ptaków „Dolina Pilicy” (PLB140003)**, o powierzchni 35 356,3 ha. Obszar obejmuje 80-cio kilometrowy odcinek Pilicy, od Inowłódza do ujścia rzeki do Wisły. Koryto Pilicy ma szerokość do 150 m, a dolina rzeki nie przekracza 5 km. Pilica na tym odcinku silnie meandruje, tworząc liczne starorzecza, wyspy, ławice i łąki piaskowe. Północny skraj ostoi wyznacza skarpa, o względnej wysokości ok. 20 m., miejscami porośnięta murawami kserotermicznymi. Część południowa ostoi jest płaska, w wielu miejscach porośnięta, przede wszystkim lasami iglastymi. Na znaczną część doliny składają się łąki i pastwiska. Niegdyś były to tereny zalewowe, lecz od czasu utworzenia Zbiornika Sulejowskiego, który zmniejszył przepływ wody w rzece o ok. ¼, wylewy zdarzają się sporadycznie. W wielu miejscach spotyka się zarastające wierzbą i olszą lub zabagniające się obniżenia terenu. Zarastanie zaroślami wierzbowymi obserwuje się również na części zmeliorowanych

łąk, które obecnie nie są użytkowane. Największe torfowisko, zwane Błotami Brudzewskimi, znajduje się w południowozachodniej części ostoi. Występują w nim m.in. siedliska łąkowe i olsy. Obszar jest uznawany za ostoję ptasią o randze krajowej. Stwierdzono występowanie 32 gatunków ptaków wymienianych w Załączniku I Dyrektywy Ptasiej, a także 11 gatunków ptaków wpisanych do Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt. Ostoja ma duże znaczenie dla ptaków środowisk podmokłych – odnotowano łągi aż 56 gatunków ptaków związanych z takimi terenami. Na terenie ostoi do łągów przystępuje ok. 7-10% krajowej populacji sieweczki obrożnej, 5-10% populacji piskliwca, 5% krwawodzioba, 2-4,5% dudka, ok. 2% rycyka i przynajmniej 1% krajowej populacji: bataliona, bączka, bąka, błotniaka stawowego, cyranki, czernicy, gąsiora, lelka, nurogęsia, podróżniczka, rybitwy białoczelnej, rybitwy czarnej, sieweczki rzecznej, trzmielajada i zimorodka. W znacznych zagęszczeniach występują też bociany białe i czarne, krzyżówki, załuszniki, błotniaki łąkowe derkacze, jarzębatka kropiatki, lerki i świergotki polne. Ponadto w granicach obszaru odnotowano występowanie 2 gatunków ssaków i 6 gatunków ryb znajdujących się w Załączniku II Dyrektywy Siedliskowej. Stwierdzono występowanie 575 gatunków roślin naczyniowych, z których 18 podlega ochronie prawnej. Na terenie ostoi występuje 9 siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej.

- ❖ **specjalny obszar ochrony siedlisk „Dolina Dolnej Pilicy” (PLH140016), o powierzchni 31 821,6 ha.** W obrębie powiatu opoczyńskiego obszar ulokowany jest jedynie na terenie gminy Poświętne. Dolina leży na wysokości od 94 do 173 m n.p.m. i obejmuje równoleżnikowy, 80-kilometrowy odcinek doliny Pilicy, powyżej ujścia do Wisły oraz dolinę Drzewiczki. Koryto Pilicy o szerokości 100-150 m meandruje, co sprawia, że występują tu licznie wysepki, łachy i ławice piasku oraz starorzecza w różnym stopniu sukcesji. Taras zalewowy jest częściowo zmeliorowany. W części południowozachodniej obszaru znajdują się Błota Brudzewskie, największe – zajmujące kilkaset hektarów – torfowisko w dolinie, w znacznej części również zmeliorowane i osuszone. Ciek wodny stanowi 4,00 % terenu. Od północy dolina zakończona jest skarpą o wysokości względnej do 20 m, miejscami porośniętą roślinnością kserotermiczną. Część południowa jest płaska, w większości porośnięta lasami łąkowymi z fragmentami starych dąbrów – jest to pozostałość „lasów spalskich”. Najcenniejszy

fragment lasu – mozaika siedlisk od boru świeżego poprzez lasy łąkowe do olsu jesionowego – znajduje się pomiędzy Gapinim i Grzmiącą (woj. mazowieckie, gmina Wyśmierzyce). Łącznie lasy zajmują 33 % powierzchni, w tym: lasy iglaste ok. 20,00 %, lasy liściaste ok. 7,00 %, lasy mieszane ok. 5,00 %. Rozległe tereny otwarte - łąki i pastwiska zajmują 31,00 % obszaru, a tereny rolnicze – 25 %, zaś zabudowane 2,00 %. Ostoja charakteryzuje się zróżnicowaną gatunkowo florą – stwierdzono występowanie 575 gatunków roślin naczyniowych, w tym rzadkie, zagrożone i prawnie chronione. Występuje również 10 typów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej – od kserotermicznych po bagienne oraz 9 gatunków z Załącznika II Dyrektywy. Jednocześnie Pilica jest jedną z ważniejszych rzek w Polsce z uwagi na ochronę ichtiofauny (występuje tu 7 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Siedliskowej). Dolina od 1984 r. jest zasiedlona przez bobry, a od połowy lat '90-tych XX w. przez wydry. Ostoja w znacznej części pokrywa się z ostoją ptasią o randze krajowej - OSOP Dolina Pilicy. Stwierdzono tu występowanie co najmniej 32 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej oraz 6 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt.

Ponadto na terenie gminy ochroną w formie pomnika przyrody objęty został świerk pospolity w Ceteniu. W gminie znajdują się również użytki ekologiczne, tj. zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów, mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej o niewielkiej powierzchni uniemożliwiającej stworzenie rezerwatu, jednakże cennych pod względem przyrodniczym. W gm. Poświętne status użytków ekologicznych posiadają: bagna śródleśne w oddz. 153c i 153g Leśnictwa Dęba, oddz.49c i 52d Leśnictwa Ceteń oraz oddz. 10i i 7a Leśnictwa Królówka w Nadleśnictwie Opoczno.

Proponowane do objęcia formami ochrony w postaci rezerwatów przyrody są znajdujące się na obszarze gminy Poświętne:

- ❖ Dolina Ceteńki – powierzchnia 58,01 ha;
- ❖ Dolina Studzianki – powierzchnia 110,5 ha (częściowo również położona w gm. Inowódz).

I.1.2. WALORY KULTUROWE

Czynnikiem decydującym o atrakcyjności turystycznej są również walory kulturowe⁵. Zalicza się do nich zabytki archeologiczne, dziedzictwa kulturowego, techniki, pamiątki historyczne, miejsca pamięci, szlaki turystyczne, festiwale, wystawy, przeglądy zespołów, dni kultury i inne imprezy kulturalne oraz sztukę ludową⁶.

Historia obecnego obszaru gminy Poświętne

Pierwsze wzmianki na temat miejscowości położonych w obecnych granicach gminy Poświętne pochodzą z XIV wieku. Najstarszą wsią tego obszaru wskazywaną w źródłach pisanych są Brudzewice – wieś, która istniała już około 1320 roku i należała do arcybiskupa gnieźnieńskiego Jana Kotowicza. Brudzewice zostały poważnie zniszczone przez pożar, który w 1657 roku wzniesli Prusacy maszerujący przez wieś w toku walk w czasie potopu szwedzkiego. Nieco później powstała wieś Małoszyce, której istnienie potwierdzają źródła z 1440 roku. Z 1485 roku pochodzi natomiast informacja, dokumentująca istnienie kolejnej miejscowości – Studziannej – należącej w XV w. braci Odrzywolskich herbu Nałęcz. Miejscowość powstała stosunkowo późno, ponieważ przez okolice te nie prowadziły ważniejsze szlaki handlowe. Również mało urodzajne gleby też nie sprzyjały szybkiemu rozwojowi osadnictwa. Nazwa Poświętne pojawiła się znacznie później, jako spolszczone określenie „sanktuarium – miejsca świętego”, a lokacyjnie otaczającego świątynię z cudownym obrazem Matki Boskiej Studziańskiej. Dobra studziańskie składały się z wsi: Wola Kozłowa (obecnie Kozłowiec), Wola Mysiakowa (obecnie Mysiakowiec), Ceteń, Wola Wyrobna (Werówka). Kolejny wskazany w źródłach pisanych właściciel tych dóbr to Maciej Śląski – fundator sanktuarium w Studziannie. W 1673 roku na „Dziewiczej Górze” wybudowano w klasztor, a w bazylice umieszczono objęty kultem religijnym Cudowny Obraz Najświętszej Rodziny. Wraz z pojawieniem się obrazu, który w połowie XVII w. zastąpił jako cudowny, rozpoczął się gwałtowny rozwój osady. Kult maryjny skłaniał pielgrzymów do odwiedzania klasztoru. Przybywali tu pielgrzymi m.in. królowie Michał Korybut Wiśniowiecki i Jan III Sobieski, z czasem przybywało stałych osadników. Kustosze sanktuarium księcia Filipini wybudowali z pomocą miejscowej ludności na przełomie XVII i XVIII stulecia barokową świątynię. Wraz z budową sanktuarium rozwijała się również miejscowość

⁵ Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020

⁶ Kruczek Z., Sacha S., Geografia atrakcji turystycznych Polski, PROKSENIA, Kraków, 1999.

Poświętne (obecna stolica gminy), która powstała w 1671 roku na gruntach darowanych Kościołowi przez dziedziców Studziennej, a jej pierwsi mieszkańcy to rzemieślnicy, pracownicy kościoła i muzycy klasztoru, którzy czerpali zyski z licznych pielgrzymek. W 1968 roku odbyła się koronacja cudownego obrazu z udziałem Prymasa Tysiąclecia Księdza Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Księdza Kardynała Karola Wojtyły, późniejszego papieża. Obiekt do dziś jest miejscem pielgrzymowania i zainteresowania turystów.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości – w okresie międzywojennym – Poświętne stało się miejscem krzewienia kultury. Przy klasztorze istniała szkoła świecka, działały stowarzyszenia patriotyczne, chór i orkiestra. W czasie II wojny światowej w lasach anielińskich walczył oddział majora Henryka Dobrzańskiego, pseudonim „Hubal”. Jako jedyny oddział nie zdjął on munduru polskiego i nie oddał broni. W miejscu, gdzie zginął „Hubal” wzniesiono okazały szaniec, przy którym odbywają się corocznie uroczystości narodowe.

Obiekt zabytkowe

Walory kulturowe to często cenne obiekty (zarówno ze względu na wartość historyczną, jak i artystyczną) dawnej architektury, reprezentujące różnorodne style i formy architektoniczne. Na terenie gminy Poświętne znajduje się grupa obiektów kulturowych ciekawych z punktu widzenia historii, architektury i tradycji tego regionu województwa, które przy umiejętnym wykorzystaniu mogą stać się atrakcjami turystycznymi, a przez to przyczynić się do rozwoju gospodarki turystycznej. Są to:

- ❖ 3 obiekty wpisane do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Łódzkiego;

Tabela 4. Wykaz zabytków z terenu gminy Poświętne wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych woj. łódzkiego prowadzonego przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (stan na 01.09.2016 r.).

Lokalizacja	Opis obiektu	Datowanie	Data wpisania do rejestru
Stuzianna Poświętne	zespół klasztorny filipinów: ❖ kościół p.w. śś. Filipa Nereusza i Jana Chrzciciela; ❖ klasztor; ❖ 2 dzwonnice; ❖ brama.	XVIII w.	kościół: nr rej.: 457 z 28.02.1957; zespół klasztorny: nr rej.: 337 z 21.06.1967;

Stuzianna Poświętne	zespół kościoła cmentarnego p.w. św. Józefa: <ul style="list-style-type: none"> kościół; dzwonnica; kostnica; studnia; d. cmentarz przykościelny z ogrodzeniem. 	ok. XVII-XVIII w.	kościół: nr rej.: 458 z 28.02.1957; zespół kościoła: nr rej.: 344 z 21.06.1967; cmentarz: nr rej. A/27 z 31.05.2007;
Stuzianna Poświętne	kaplica p.w. św. Anny	1730 r.	nr rej.: 459 z 28.02.1957 oraz 471 z 15.04.1967;

źródło: <http://www.wuoz.bip.lodz.pl/>

- ❖ 20 zabytkowych obiektów architektonicznych ujętych w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków;

Tabela 5. Wykaz zabytków z terenu gminy Poświętne wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków (stan na dzień 25.11.2015 r.)

Lp.	Lokalizacja	Opis obiektu	Datowanie
1.	Brudzewice	Kapliczka	poł. XIX w.
2.	Stuzianna - Młyńczyńsko	Młyn wodny	2 poł. XIX w.
3.	Stuzianna Poświętne	Brama i ogrodzenie cmentarza przykościelnego, kościoła p.w. św. Józefa	poł. XVIII w.
4.		Brama zach. dziedzińca gospodarczego O.O. Filipinów	ok. poł. XVIII w.
5.		Cmentarz rzymsko-katolicki	1856 r.
6.		Cmentarz rzymsko-katolicki klasztorny O.O. Filipinów	1839 r.
7.		Cmentarz rzymsko-katolicki przykościelny św. Józefa	1 poł. XIX w.
8.		Dzwonnica klasztorna O.O. Filipinów, płn.	ok. poł. XVIII w.
9.		Dzwonnica klasztorna O.O. Filipinów, poł.	ok. poł. XVIII w.
10.		Dzwonnica kościoła p.w. św. Józefa	XVIII w.
11.		Kaplica rzymsko-katolicka św. Anny	1730 r.
12.		Kapliczka św. Jana Nepomucena	ok. poł. XIX w.
13.		Klasztor O.O. Filipinów	ok. 1750-1768 r.
14.		Kostnica kościoła p.w. św. Józefa	XVIII w.
15.		Kościół cment.rz-kat p.w. św. Józefa	1696-1699
16.		Kościół kl. rz-kat. p.w. św. Filipa Neri i Jana Chrzciciela O.O. Filipinów	pocz. XVIII w.
17.		Organistówka kościoła p.w. św. Józefa	XIX w.
18.		Studnia kościoła p.w. św. Józefa	XVIII w.
19.		Zespół klasztorny O.O. Filipinów	XVIII-XIX w.

20.		Zespół kościoła p.w. św. Józefa	1696-1900 r.
-----	--	---------------------------------	--------------

źródło: <http://www.wuoz.bip.lodz.pl/>

❖ 70 obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków;

Tabela 6. Lista obiektów wciągniętych do gminnej ewidencji zabytków gminy Poświętne.

Lp.	Lokalizacja	Opis obiektu	Datowanie
1.	Brudzewice, nr działki 566/2, własność wspólnoty gruntowej wsi Brudzewice	Kapliczka rzymskokatolicka	połowa XIX w.
2.	Brudzewice 52, nr działki 246, własność prywatna	Kapliczka rzymskokatolicka	1946 r.
3.	Brudzewice 14, nr działki 179, własność prywatna	Dom	Początek XX w.
4.	Brudzewice-Kolonia 46, nr działki 497/6, własność prywatna	Dom	XIX/XX w.
5.	Brudzewice-Kolonia 47, nr działki 497/2, 479/3 własność prywatna, Lasy Państwowe	Dom	XIX/XX w.
6.	Dęba, nr działki 151/1, własność powiatu opoczyńskiego	Kapliczka rzymskokatolicka	?
7.	Dęba 15, nr działki 346, własność prywatna	Dom	XIX/XX w.
8.	Dęba 34, nr działki 67/2, własność prywatna	Dom	XIX/XX w.
9.	Dęborzeczka	Kapliczka rzymskokatolicka	1948 r.
10.	Dęborzeczka, w pasie drogi	Kapliczka rzymskokatolicka	1908 r.
11.	Dęborzeczka 44, nr działki 538, własność prywatna	Dom	XIX/XX w.
12.	Poświętne pomiędzy nr 9 a 11 przy ul. Głównej, nr działki 519, własność Gminy Poświętne	Kapliczka rzymsko-katolicka	?
13.	Poświętne, ul. Główna 32, nr działki 342, własność prywatna	Dom	XIX/XX w.
14.	Poświętne, ul. Główna 38, nr działki 346/1, własność prywatna	Dom	XIX/XX w.
15.	Poświętne, ul. Główna 44, nr działki 349, własność Kongregacji Oratorium św. Filipa Nereusza w	Kapliczka rzymskokatolicka	1730 r.

	Studziannie		
16.	Poświętne ul. Bielawska 12, nr działki 560, własność prywatna	Dom	XIX/XX w.
17.	36, nr działki 193/2, własność prywatna	Dom	XIX/XX w.
18.	Stefanów 47, nr działki 242, własność prywatna	Dom	?
19.	Poświętne – Młyńczyńsko, ul. Szkolna 51, nr działki 210, własność prywatna	Młyn wodny	2 poł. XIX w.
20.	Studzianna – Poświętne, ul. Główna 7, nr działki 510	Zespół klasztorny oo. Filipinów	XVIII-XIX w.
21.	Studzianna – Poświętne ul. Główna 7, nr działki 510	Klasztor w Zespole klasztornym oo. Filipinów	XVIII-XIX w.
22.	Studzianna – Poświętne ul. Główna 7, nr działki 510	Brama zachodnia dziedzińca gospodarczego w Zespole klasztornym oo. Filipinów	poł. XIX w.
23.	Studzianna – Poświętne ul. Główna 7, nr działki 510	Dzwonnica w Zespole klasztornym oo. Filipinów	XVIII/XIX w.
24.	Studzianna – Poświętne ul. Główna 7, nr działki 510	Dzwonnica południowa w Zespole klasztornym oo. Filipinów	poł. XVIII w.
25.	Studzianna – Poświętne, ul. Jaśminowa 18, nr działki 426	Zespół cmentarny, ul. Jaśminowa	XVII/XIX w.
26.	Studzianna – Poświętne, ul. Jaśminowa 18, nr działki 426	Cmentarz (nieczynny) w zespole cmentarnym przy ul. Jaśminowej	XVII/XIX w.
27.	Studzianna – Poświętne, ul. Jaśminowa 18, nr działki 426	Dzwonnica w zespole cmentarnym przy ul. Jaśminowej	poł. XVIII w.
28.	Studzianna – Poświętne	Kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Józefa	poł. XVIII w.
29.	Studzianna – Poświętne, ul. Jaśminowa 18, nr działki 426	Studnia z murowaną obudową w zespole cmentarnym przy ul. Jaśminowej	ok. 1750-1768 r.
30.	Studzianna – Poświętne, ul. Główna 7, nr działki 510	Zespół kościelny Kościół rzymsko-katolicki p.w. św. Filipa Nereusza i Jana Chrzciciela	1696-1900 r.
31.	Studzianna – Poświętne, ul. Jaśminowa 18, nr działki 426	Kostnica w zespole cmentarnym przy ul. Jaśminowa	XVIII w.
32.	Studzianna – Poświętne ul. Główna 44, nr działki 349	Kaplica rzymsko-katolicka p.w. św. Anny	1730 r.
33.	Studzianna – Poświętne, ul.	Brama i ogrodzenie cmentarza	poł. XVIII w.

	Jaśminowa 18, nr działki 426	przykościelnego w zespole cmentarnym przy ul. Jaśminowa	
34.	Ponikła-Fryszarka	Stanowisko archeologiczne	Późny paleolit, okres mezolitu, wczesna epoka brązu
35.	Ponikła-Fryszarka	Stanowisko archeologiczne	Wczesne średniowiecze
36.	Studzianna-Piaski	Stanowisko archeologiczne	Epoka neolitu, późna epoka brązu
37.	Studzianna-Piaski	Stanowisko archeologiczne	Epoka neolitu, wczesna epoka brązu
38.	Ponikła-Studzianna	Stanowisko archeologiczne	Okres lateński
39.	Anielin	Stanowisko archeologiczne	Okres neolitu, wczesna epoka brązu
40.	Anielin	Stanowisko archeologiczne	Okres neolitu, wczesna epoka brązu
41.	Anielin	Stanowisko archeologiczne	Wczesny okres lateński – okres rzymski, okres neolitu – wczesna epoka brązu
42.	Studzianna	Stanowisko archeologiczne	Późne średniowiecze
43.	Poświętne	Stanowisko archeologiczne	Późne średniowiecze
44.	Małoszyce	Stanowisko archeologiczne	Późne średniowiecze
45.	Małoszyce	Stanowisko archeologiczne	Późne średniowiecze
46.	Małoszyce	Stanowisko archeologiczne	Późny okres rzymski, wczesne średniowiecze – późne średniowiecze 48. 15 Małoszyce Stanowisko archeologiczne
47.	Małoszyce	Stanowisko archeologiczne	Wczesne średniowiecze
48.	Małoszyce	Stanowisko archeologiczne	Późny okres lateński – okres rzymski, późne średniowiecze
49.	Księżaki	Stanowisko archeologiczne	Późne średniowiecze
50.	Księżaki	Stanowisko archeologiczne	Późne średniowiecze
51.	Brudzewice Komorniki	Stanowisko archeologiczne	Epoka brązu – okres halsztacki
52.	Brudzewice Komorniki	Stanowisko archeologiczne	Późna epoka brązu
53.	Brudzewice Komorniki	Stanowisko archeologiczne	Epoka brązu
54.	Brudzewice Pomyków	Stanowisko archeologiczne	Epoka brązu – okres halsztacki
55.	Brudzewice Kaleń	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny
56.	Brudzewice Kaleń	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny
57.	Brudzewice Kaleń	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny
58.	Brudzewice	Stanowisko archeologiczne	Późne średniowiecze – nowożytność, okres nowożytny
59.	Brudzewice	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny, okres halsztacki

60.	Brudzewice Jażwiny	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny
61.	Brudzewice Jażwiny	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny
62.	Brudzewice Jażwiny	Stanowisko archeologiczne	Okres neolitu/epoka brązu
63.	Brudzewice Jażwiny	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny
64.	Brudzewice Jażwiny	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny, okres neolitu/epoka brązu
65.	Brudzewice Jażwiny	Stanowisko archeologiczne	Epoka brązu
66.	Brudzewice Zanart	Stanowisko archeologiczne	Okres neolitu/epoka brązu
67.	Brudzewice Zanart	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny, epoka brązu
68.	Brudzewice Zanart	Stanowisko archeologiczne	Okres neolitu/epoka brązu, okres nowożytny
69.	Brudzewice Zanart	Stanowisko archeologiczne	Epoka brązu
70.	Brudzewice Zanart	Stanowisko archeologiczne	Okres nowożytny

źródło: Program Opieki nad Zabytkami Gminy Poświętne na lata 2015 – 2019

- ❖ 37 stanowisk archeologicznych stanowiących świadectwo wielowiekowego osadnictwa na terenach obejmowanych obecnie przez gminę Poświętne, które również zostały ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków. Wśród stanowisk znajdują się osady i ślady osadnicze, pochodzące zarówno z okresu pradziejowego, jak i nowożytnego.

Obiekty zabytkowe na obszarze gminy Poświętne

Zespół klasztorny Filipinów

Zespół, w skład którego wchodzi: kościół p.w. śś. Filipa Nereusza i Jana Chrzciciela, klasztor, a także 2 dzwonnice oraz brama, pochodzi z XVIII (bazylika) i XIX w (dzwonnica). Bazylika oraz zespół otaczających ją budynków położone są w centrum wsi Poświętne na niewielkim wzgórzu. Centralnym punktem zespołu klasztornego Filipinów w Studziannie-Poświętnem jest okazała barokowa bazylika pw. św. Filipa Nereusza i Jana Chrzciciela, wybudowana na planie krzyża rzymskiego. Murowany budynek bazyliki jest konstrukcją trójnawową, którą wieńczy wielka kopuła z latarnią. Budowa głównej świątyni trwała prawdopodobnie w latach 1688–1748. W dolnych niszach dwupiętrowej fasady znajdują się posągi stróżów kościoła – kapłanów filipińskich, w górnych z kolei umieszczono posągi św. Józefa i Maryi, zaś na szczycie frontonu znajduje się rzeźba Jezusa Chrystusa, przedstawionego jako Dziecię stojące na kuli ziemskiej i trzymające krzyż. Całość frontonu zdobią pilastry oraz centralnie

umieszczony witraż będący kopią cudownego obrazu Matki Boskiej Studzieńskiej. Nad niewielkim balkonem znajdującym się nad głównym wejściem, umieszczono tablicę erekcyjną wyobrażającą dwa aniołki trzymające owalną tarczę z napisem „Jesus, Maria, Joseph”. Po obydwu stronach frontonu znajdują się kaplice, nakryte kopułami z latarniami, na których ustawiono figury aniołów. Wnętrze bazyliki jest niezwykle przestronne - świątynia może pomieścić blisko 3 500 stojących osób. Wysokość od podłogi do krzyża na głównej kopule wynosi 45 m. We wnętrzu znajduje się 11 barokowych ołtarzy z elementami rokoka. W ołtarzu głównym pomiędzy pięciometrowymi kolumnami w stylu korynckim umieszczony jest cudowny obraz Matki Boskiej Studzieńskiej, przedstawiający Świętą Rodzinę Nazaretańską spożywającą wieczerzę. Godny uwagi jest również późnobarokowy ołtarz św. Filipa Neri w południowej części transeptu. Nad obszernym przedsionkiem zastępującym kruchtę znajduje się chór muzyczny z 18-głosowymi organami najprawdopodobniej pochodzącymi z XIX w. Cała świątynia pokryta jest wewnątrz bogatymi polichromiami, które w większości zostały wykonane w latach 1904–1907 przez krakowskiego malarza, p. Nizińskiego. Na szczególną uwagę zasługują malowidła pokrywające kopułę kościoła, które wyszły spod pędzla Adama Swacha i pochodzą z początków XVIII w.

Fotografia 3. Wnętrze bazyliki w Studziannie – Poświętnem.

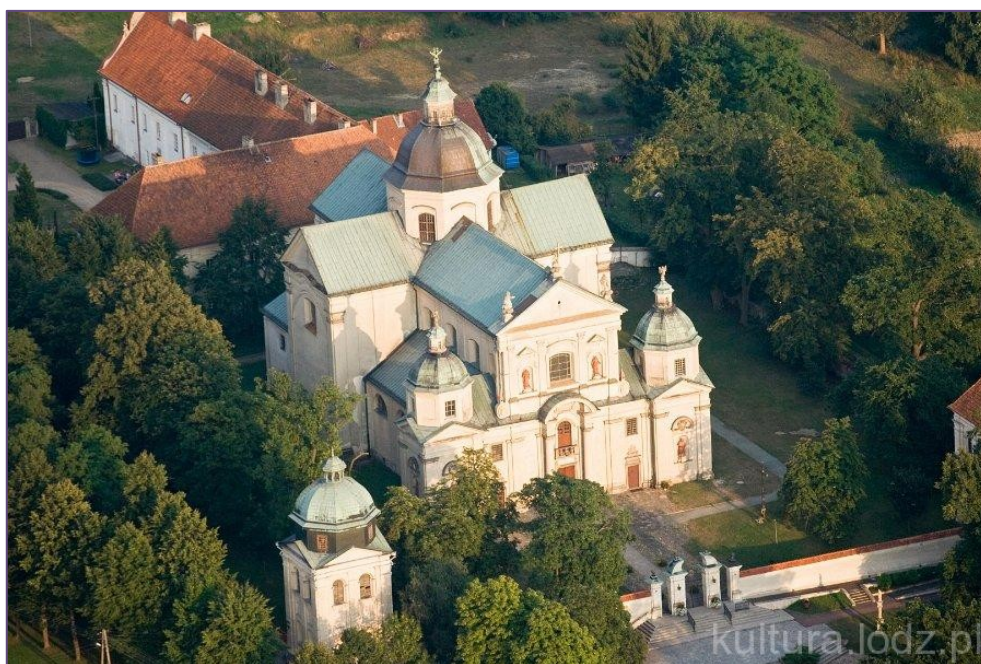

źródło: <http://www.kultura.lodz.pl>

Od tyłu do bazyliki przylega budynek klasztoru. Jest to jednopiętrowa budowla na planie litery „L”. Przykrywa go dwuspadowy dach z barokowym szczytem od wschodu. Elewacja ozdobiona jest pilastrami oraz późnobarokowymi portalami. Przed budynkiem znajduje się duży plac z zabytkową studnią.

Cały kompleks klasztorny otoczony jest murem, w którego południowo-zachodnim i północno-zachodnim narożniku wznoszą się dwie dwupiętrowe budowle. Pierwsza z nich to dzwonnica z początku XIX w., kryta namiotowym dachem, z trzema dzwonami, z czego najstarszy pochodzi z 1711 r. Druga budowla to baszta zegarowa z drugiej połowy XIX w. ozdobiona kopułą z ośmioboczną latarnią. Pomiędzy dzwonicą, a basztą znajduje się barokowa brama z dwoma furtkami, do których prowadzą monumentalne schody.

Fotografia 4. Zespół klasztorny w Studziannie-Poświętnem.

źródło: <http://www.kultura.lodz.pl>

Fotografia 5. Bazylika w Poświętnem.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Historia powstania studzieńskiego sanktuarium ściśle związana jest z kultem cudownego obrazu Matki Boskiej Studzieńskiej i aby ją przybliżyć trzeba cofnąć się do 1664 r. Wtedy to śmiertelnie choremu 64-letniemu murarzowi Wojciechowi, przebywającemu na dworze w Studziannie, na jednym z obrazów objawiła się Maryja. Obiecała wyzdrowienie, ale w zamian zażądała wystawienia ku jej czci kaplicy we wskazanym miejscu. Murarz wkrótce wrócił do zdrowia, a historia ta szybko obiegła najbliższą okolicę. Obraz, na którym objawiła się Maryja został uznany za cudowny i niedługo później do Studziennej zaczęły pielgrzymować tłumy ludzi. Do zbadania sprawy została powołana kościelna komisja, która w 1671 r. potwierdziła świętość obrazu i zaleciła jego kult publiczny. Akt ten stał się impulsem do budowy kościoła, który powstał w 1673 r. na „Górze Dziewiczej”, gdzie obecnie znajduje się kaplica pw. św. Anny. Do opieki nad nowopowstałym Sanktuarium zostali z Gostynia Wielkopolskiego sprowadzeni członkowie kongregacji Oratorium św. Filipa Neri. Kult świętego obrazu rozszerzał się w bardzo szybkim tempie i pierwsza drewniana świątynia stała się za mała. Zapadła decyzja o budowie nowego okazalszego kościoła. Źródła nie są do końca zgodne, ale budowa obecnej bazyliki rozpoczęła się najprawdopodobniej w 1688 r. Prace z racji trudnej sytuacji politycznej i ogromu zamierzonego dzieła, trwały dość długo.

Konsekracja kościoła odbyła się dopiero w 1748 r., zaś cudowny obraz został przeniesiony do nowej świątyni w 1776 r.

Jeszcze w 1768 r. powstały pierwsze budynki klasztorne, które rozbudowano następnie w 1788 r. Na początku XIX w. wybudowana została dzwonnica, zaś w drugiej połowie XIX w. powstała baszta zegarowa. W takim ogólnym kształcie klasztor, z niewielkimi zmianami, przetrwał do czasów współczesnych.

Obecnie najważniejszym i zarazem najcenniejszym zabytkiem znajdującym się w bazylice pw. św. Filipa Nereusza i Jana Chrzciciela jest cudowny obraz Matki Boskiej Studzieńskiej. Jest to jedno z bardziej nietypowych przedstawień Świętej Rodziny, na którym spożywa ona posiłek. W bazylice znajdują się również w poszczególnych ołtarzach cenne malowidła z XVIII i XIX w., a także podarunki złożone przez króla Jana III Sobieskiego, wracającego ze zwycięskiej bitwy pod Wiedniem. Na uwagę zasługuje również bogato zdobiona ambona z XVIII w.

W przylegającym do bazyliki klasztorze znajduje się kilka malowideł z XVIII i XIX w. oraz w utworzonym w 2001 r. parafialnym muzeum liczne pamiątki zgromadzone przez księży Filipinów w trakcie sprawowania opieki nad sanktuarium.

W podziemiach bazyliki złożono szczątki osób związanych z sanktuarium m.in. jednej z głównych fundatorek Zofii Anny Starołęskiej-Zbąskiej wraz z jej bratem biskupem Janem Stanisławem Zbąskim; murarza Wojciecha oraz pierwszych Filipinów sprawujących posługę w świątyni.

Sanktuarium warto szczególnie zwiedzać podczas dwóch największych odpustów organizowanych w Zielone Świątki oraz w dniu św. Michała, kiedy to przybywają gromadnie pielgrzymi, a w całej miejscowości tętni życie.

Jednym z największych wydarzeń we współczesnej historii Sanktuarium była koronacja cudownego obrazu Matki Boskiej Studzieńskiej 18 sierpnia 1968 r. Zgromadziła ona ok. 150 tys. pątników, w tym ówczesnego prymasa Polski, kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz kardynała Karola Wojtyłę (późniejszego Papieża Jana Pawła II).

Zespół kościoła pw. św. Józefa

Zespół powstał w końcu XVII w. – w latach 1696–1698 – obok dawnego dworu Starołęskich-Zbąskich. Świątynia została konsekrowana w 1699 r. przez sufragana gnieźnieńskiego Andrzeja Albinowskiego. W skład zespołu oprócz kościoła wchodzi zabytkowa studnia, kostnica, mur oraz cmentarz.

Kościół w stylu barokowym z lekko zwężoną nawą skierowaną na zachód. Elewacje zewnętrzne opięte zostały pilastrami toskańskimi z dwoma niszami w fasadzie, w których znajdują się rzeźby św. Anny i św. Joachima. Całość fasady zwieńczona jest bogato zdobionym szczytem. Kościół przykryto dwuspadowym dachem z czerwonej dachówki. Przy świątyni znajdują się również wpisane do rejestru zabytków murowana jednopiętrowa kostnica i studnia z XVIII w., obydwie przykryte namiotowym dachem. Nie zachowała się natomiast zabytkowa dzwonnica. Zespół kościoła pw. św. Józefa otoczony jest kamiennym murem z dwoma furtkami. Dziedziniec wewnątrz zespołu pełnił kiedyś rolę cmentarza grzebalnego. Wewnątrz kościoła znajduje się ołtarz z XVIII w. z obrazem św. Józefa. Licznie odwiedzający świątynię pielgrzymi wierzą, że woda ze studni znajdującej się przy kościele posiada cudowne właściwości.

Fotografia 6. Kościół św. Józefa.

źródło: <http://www.kultura.lodz.pl>

Fotografia 7. Kościół św. Józefa.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Kaplica pw. św. Anny, na Górze Dziewiczej

Murowana kaplica wybudowana na rzucie prostokąta, z półkolistą absydą, w której umieszczony jest ołtarz z mensą w kształcie sarkofagu stoi na wzgórzu zwanym Dziewiczą Górą, w miejscu pierwszego, nieistniejącego już kościoła. Zbudowana pod koniec XVIII w., najprawdopodobniej po 1782 r. po rozebraniu pierwszej stojącej w tym miejscu drewnianej świątyni, na pamiątkę fundatorki Anny Starołęskiej-Zbąskiej. Całość przykryta została dwuspadowym dachem z czerwonej dachówki, z trójkątnym szczytem i wieżyczką na sygnaturkę. Wewnątrz znajduje się kopia obrazu Najświętszej Panny Marii Studziańskiej oraz obraz św. Anny z Marią.

Fotografia 8. Kaplica p.w.św. Anny.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Fotografia 9. Kaplica p.w. św. Anny.

źródło: <http://www.kultura.lodz.pl>

Szaniec majora Hubala

Szaniec, murowany obelisk z tablicami pamiątkowymi, otoczony dookoła kamiennym murem, upamiętnia miejsce śmierci majora Henryka Dobrzańskiego ps. Hubal. Powstał w 1977 roku. Ogrodzenie z dwoma kutymi furtkami, ozdobione jest emblematem krzyża Virtuti Militari, Krzyżem Walecznych, wieńcem i 4 orłami typu wojskowego. Na głównym obelisku umieszczono napis: „Tu walczył i zginął 30 IV 1940 r. major Henryk Dobrzański Hubal d-ca Oddz. W.P. Nieustraszony żołnierz pierwszy partyzant. Społeczeństwo Ziemi Opoczyńskiej 1964 r.” W kamienny mur wmurowano tablice pamiątkowe ufundowane m.in. przez polskich olimpijczyków i Polski Związek Jeździectwa. Przed szanćcem znajduje się plac

apelowy, na którym odbywają się uroczystości rocznicowe z udziałem licznie przybywających gości, jednostek wojskowych, drużyn harcerskich oraz szkół noszących imię majora Dobrzańskiego. W najbliższym otoczeniu szanca znajdują się zadane ławeczki ze stołami, przy których mogą odpocząć strudzeni turyści.

Major Henryk Dobrzański ps. Hubal zginął 30 kwietnia 1940 r. w zagajniku pod wsią Anielin, w wyniku zasadzki urządzonej przez wojska niemieckie. Został postrzelony z broni maszynowej podczas wsiadania na konia. Wraz z majorem poległ jego luźak kapral Antoni Kossowski ps. Ryś. Wszystko miało miejsce gdzie Hubal zatrzymał się wraz ze swoim oddziałem na nocleg.

W czerwcu 1945 r. do lasu pod Anielinem dotarła grupa byłych „hubalczyków” z adiutantem majora Hubala, Henrykiem Ossowskim ps. Dołęga, na czele. Po spotkaniu z Zygmuntem Laskowskim, potwierdzili miejsce śmierci majora i ustawili tam brzozy krzyż i tabliczkę z napisem następującej treści: „Tu poległ w bohaterskiej walce z najeźdźcą major Dobrzański Hubal. Rok 1940. Cześć Jego Pamięci”. Miejsce śmierci Hubala zostało w ten sposób po raz pierwszy oficjalnie upamiętnione.

Na początku lat 60. z inicjatywy nowopowstałego klubu „Hubalczyków” drewniany krzyż zastąpiono postawionym na betonowym fundamencie, bazaltowym głazem z tablicą pamiątkową, który stoi do dziś.

W 1976 r. powołano do życia komitet rozbudowy pomnika majora Dobrzańskiego. Staraniem komitetu zgromadzono środki finansowe i rozpoczęto rozbudowę. Projekt „szanca” przygotował nieodpłatnie łódzki plastyk, Wiesław Śniadecki. Został on nieznacznie zmieniony przez plastyka z Kielc, Marka Markowskiego, który zaprojektował i wykonał również odlewy krzyża Virtuti Militari, Krzyża Walecznych, wieńca i czterech orłów wieńczących bramę.

Przy budowie pracowali okoliczni mieszkańcy i żołnierze pobliskich jednostek wojskowych. Bramę wykuli kieleccy kowale, zaś lance wieńczące szczyt pomnika wykonali uczniowie Zawodowej Szkoły Metalowej w Tomaszowie Mazowieckim.

Pomnik został oficjalnie odsłonięty 2 października 1977 r. z udziałem licznie zaproszonych gości i władz wojewódzkich. Honorowy patronat nad szansem majora Dobrzańskiego sprawuje 25 batalion dowodzenia Kawalerii Powietrznej w Tomaszowie Mazowieckim, noszący imię legendarnego majora i kontynuujący tradycje swego patrona.

Major Henryk Dobrzański „Hubala” został patronem Łódzkiego Szlaku Konnego, który otacza całe województwo łódzkie, siecią ponad 1800 km tras.

Fotografia 10. Szaniec „Hubala”.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Fotografia 11. Szaniec „Hubala”.

źródło: <http://www.kultura.lodz.pl>

Zespoły i grupy mieszkańców działające na terenie gminy Poświętne pozwalają promować i kultywować lokalne tradycje i zwyczaje, integrują mieszkańców gminy, a reprezentują gminę na zewnątrz na imprezach o charakterze powiatowym i wojewódzkim. Są to:

- ❖ dziecięcy Zespół Ludowy z Brudzewic;
- ❖ Klasztorna Orkiestra Dęta „BAZYLIKON” im. ks. Kazimierza Jelonka;
- ❖ Stowarzyszenie Przyjaciół Bazyliki w Studziannie;
- ❖ Stowarzyszenie Poświętne – nakręcona gmina;
- ❖ Koła Gospodyń Wiejskich działające w:
 - Studziannie;
 - Poświętnym;
 - Brudzewicach;
 - Dębie;
 - Anielinie;
 - Buczku;
- ❖ jednostki ochotniczej straży pożarnej:
 - OSP Poświętne,
 - OSP Brudzewice,
 - OSP Gapinin

Fotografia 12. Zespół Ludowy z Brudzewic.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Ponadto gmina Poświętne należy do Lokalne Grupy Działania Stowarzyszenia Dolina Pilicy. LGD została zarejestrowana 26 maja 2006 roku. Region działania LGD obejmuje obszar gmin położonych wokół Zalewu Sulejowskiego, w pobliżu rzeki Pilicy w południowo-wschodniej części regionu łódzkiego cechującego się niezwyklejnorodnością historyczną, wynikającą przede wszystkim z wiodącej roli jaką pełniła Pilica na tych terenach. Członkami LGD są gminy położone w powiatach: opoczyńskim (Poświętne, Mniszków, Opoczno, Drzewica, Sławno) tomaszowskim (Inowódz, Czerniewice, Lubochnia, Tomaszów Mazowiecki, Rzeczyca), piotrkowskim (Aleksandrów, Sulejów, Wolbórz) oraz radomszczańskim (Przedbórz i Wielgomłyny), a także miasta (Drzewica, Sulejów, Wolbórz, Przedbórz).

Ponadto członkami stowarzyszenia są podmioty należące do sektorów: społecznego, gospodarczego oraz mieszkańcy i osoby spoza obszaru LGD.

Głównym celem statutowym Lokalne Grupy Działania Stowarzyszenia Dolina Pilicy jest działanie na rzecz rozwoju obszarów wiejskich obejmujących obszary jednostek administracyjnych gmin będących jego członkami, w szczególności poprzez opracowanie Lokalne Strategii Rozwoju dla obszaru gmin oraz podejmowanie i wspieranie działań na rzecz jej realizacji, promocję obszarów wiejskich położonych w gminach będących członkami LGD. Ważną, z punktu widzenia rozwoju gospodarki turystycznej na terenie gminy Poświętne, funkcją Lokalne Grupy Działania są działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, w tym ekologii i ochrony środowiska, upowszechnianie metod prowadzenia ekologicznego rolnictwa oraz budownictwa i planowania przestrzennego z poszanowaniem zasad ochrony środowiska, a także propagowanie czynnej rekreacji, zdrowego stylu życia w harmonii z rodziną, społeczeństwem i otaczającą przyrodą.

Film

Gmina Poświętne jest miejscem, w którym można odnaleźć wiele obiektów świadczących o historii, tradycji i kulturze tego regionu, co spowodowało, że stała się ona także inspiracją dla wielu artystów. Zaowocowało to również rozwojem tzw. turystyki filmowej na tym obszarze, której celem są m.in. uwiecznione w dziełach plenery. Gmina Poświętne ma bogate doświadczenie w tworzeniu plenerów dla wielu znanych produkcji polskich. Zabytkowa architektura oraz piękny krajobraz znalazły swoje odzwierciedlenie w scenach kultowych

polskich filmów. W autentycznych plenerach gminy zostało zrealizowanych aż 16 produkcji (14 filmów fabularnych i 2 dokumentalne).

Tabela 7. Produkcje realizowane na terenie gminy Poświętne.

Lp.	Tytuł produkcji	Reżyser	Role główne	Rok produkcji
1.	Do Studziannej	Stanisław Grabowski	film dokumentalny o historię odpustu św. Michała w Studziannie	1960
2.	Mój drugi ożenek	Zbigniew Kuźmiński	Katarzyna Łaniewska	1963
3.	Jak rozpętałem II wojnę światową	Tadeusz Chmielewski	Marian Kociniak	1969
4.	Cztery pancerni i pies	Konrad Nałęczki	Janusz Gajos, Franciszek Pieczka, Pola Raksa, Wiesław Gołas, Małgorzata Niemirska	1969
5.	Doktor Ewa	Henryk Kluba	Ewa Wiśniewska	1970
6.	Przygoda Stasia	Andrzej Konic	Anna Seniuk, Marek Perepeczko	1970
7.	Hubal	Bohdan Poręba	Ryszard Filipiński	1973
8.	Ciemna rzeka	Sylwester Szyszko	Franciszek Pieczka, Małgorzata Potocka, Maciej Góraj	1973
9.	Czerwone i białe	Paweł Komorowski	Jan Englert	1975
10.	Honor dziecka	Ferudin Erol	Ewa Ziętek, Hanna Mikuć, Emilia Krakowska	1976
11.	Polonia Restituta	Bohdan Poręba	Janusz Zakrzeński	1980
12.	Wolałam rodzić synów	Zygmunt Skonieczny	film dokumentalny	1985
13.	Sławna jak Sarajewo	Janusz Kidawa	Witold Pyrkosz	1987
14.	Pieniądze to nie wszystko	Juliusz Machulski	Marek Konrad	2001
15.	Katyń	Andrzej Wajda	Artur Żmijewski, Andrzej Chyra, Maja Ostaszewska	2007
16.	Bitwa warszawska 1920	Jerzy Hoffman	Borys Szyc, Daniel Olbrychski, Natasza Urbańska	2011

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Swoim dorobkiem, obok stolicy województwa oraz Piotrkowa Trybunalskiego, gmina Poświętne wpisuje się w projekt Filmowe Łódzkie, który, poza istnieniem Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej oraz instytucji kultury związanych z kinematografią, opiera się na szeregu produkcji zrealizowanych dotychczas w regionie.

Mapa 4. Szlak Filmowy Województwa Łódzkiego

źródło: Szlak Filmowy Województwa Łódzkiego

Plenerami filmowymi stały się:

- ❖ Sanktuarium Matki Bożej Świętorodzinnej w Studziannie-Poświętnem wraz z klasztorem – w filmach: Jak rozpętałem II wojnę światową, Czterej pancerni i pies, Hubal;
- ❖ kościół św. Józefa – w filmach: Honor dziecka, Czerwone i białe, Mój drugi ożenek, Katyń, 1920 Bitwa warszawska;
- ❖ budynek z gankiem, w centrum Poświętnego – w serialu Doktor Ewa;
- ❖ most w Gapininie – w filmie Pieniądze to nie wszystko;
- ❖ zabytkowy młyn wodny w Studziannej – w filmie Jak rozpętałem II wojnę światową.

Ponadto malownicze plenery gminy (lasy Spalskiego Parku Krajobrazowego, meandrująca Pilica, pola i łąki) ujęto w szeregu wskazanych wyżej produkcji polskiej kinematografii na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat.

Fotografia 13. Młyn wodny – Studzianna – plener filmu „Jak rozpętałem II wojnę światową”.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Wskazanie dotychczasowych doświadczeń plenerów zlokalizowanych w gminie Poświętne ujęte zostało w folderze „Szlak filmowy województwa łódzkiego” wskazującym miejscowości i gminy z obszaru województwa „zasłużone” na polu rozwoju polskiej kinematografii.

SZLAKI TURYSTYCZNE

❖ szlaki rowerowe:

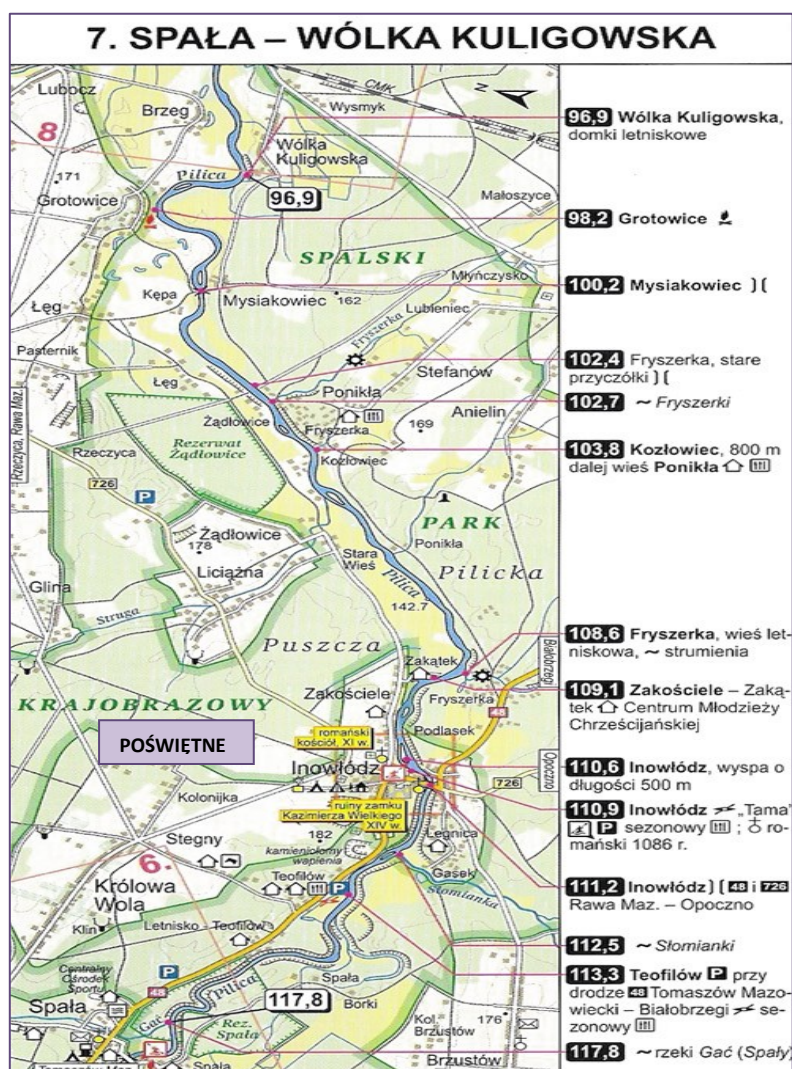
- trakt przez Puszcę Pilicką (koloru zielonego) relacji: Czerniewice – rezerwat „Konewka” – Spała – Poświętne. Szlak z Czerniewic do Poświętnego biegnie przez unikalne ostępy dawnej Puszczy Pilickiej, krystaliczne strumienie i stare leśniczówki. Na trasie szlaku na terenie gminy Poświętne warto odwiedzić dawną leśniczówkę w Ceteniu i jabłoniową aleję w Studziannie. Całkowita długość szlaku wynosi 42 km, w granicach SpPK – 20,4 km;
- Szlak Cudownych Obrazów (koloru czarnego) relacji: Wesoła – Tomaszów Mazowiecki – Ciebłowice Małe – Spała – Inowódz – Fryszarka – Anielin – Poświętne. Trasa prowadzi dawnymi szlakami pielgrzymkowymi z sanktuarium

w Studziannej-Poświętnem przez Inowłódz do klasztoru O.O. Franciszkanów w Smardzewicach. Na terenie gminy Poświętne warto zwiedzić: bazylikę w Poświętnem, szaniec Hubala w Anielinie oraz młyn wodny we Fryszerce. Całkowita długość szlaku wynosi 39,4 km, w granicach SpPK – 27 km;

- trasa rowerowa pn.: „Szlakiem natury, historii, kultury” - projekt zrealizowany przez LGD „Tradycja Kultura Rozwój” oraz LGD „Nad Drzewiczką” obejmujący swym zasięgiem gminy Drzewica, Poświętne, Rzeczyca, Czerniewice oraz Żelechlinek.
- ❖ ścieżka edukacyjno – historyczna „Śladami Oddziału mjr Hubala” – ścieżka składa się z 8 przystanków z tablicami opisującymi działania i historię hubalczyków. Przystanki w dużej mierze związane są z miejscami przebywania i działalności oddziału. Ścieżka poprowadzona jest głównie lasami od Dęby w okolicach Opoczna poprzez Poświętne i dalej Wólkę Kuligowską, Mysiakowiec, Ponikła, Kozłowiec, zaś kończy się w Anielinie, gdzie stoi Szaniec majora Henryka Dobrzańskiego "Hubala".
- ❖ Łódzki Szlak Konny – w granicach gminy Poświętne prowadzi Szlakiem Cudownych Obrazów. Łódzki Szlak Konny jest najdłuższą w Europie trasą przeznaczoną dla miłośników turystyki konnej i aktywnej, którego długość liczy 1 817 km. Trasa umożliwia dostęp do ponad 200 ośrodków jeździeckich oraz ponad 1000 atrakcji turystycznych na terenie całego województwa łódzkiego. Dzięki temu podróż w siodle pozwala poznać bogactwo przyrodnicze, kulturalne i historyczne okolicznych terenów;
- ❖ pieszy szlak turystyczny „Szlak Partyzancki im. mjr Henryka Dobrzańskiego” (koloru czerwonego) relacji: Radomsko PKP – Wygoda – Włynice – Przedbórz – Bąkowa Góra – Sulejów – Tomaszów Mazowiecki – Spała – Poświętne – Drzewica. Całkowita długość szlaku wynosi 200,4 km, w granicach SPPK – 17 km;
- ❖ szlak wodny Pilicy – rzeka ta jako szlak kajakowy na terenie województwa łódzkiego funkcjonuje od Maluszyna znajdującego się w południowo-wschodniej części województwa łódzkiego do granicy z województwem mazowieckim. Jest to malowniczy i urozmaicony nizinny szlak wodny. Atrakcyjność szlaku podnoszą naturalne krajobrazy, lesistość terenów nadbrzeżnych, czyste powietrze oraz dostępność brzegów zachęcająca do biwakowania. Dolina Pilicy wyróżnia się

różnorodnością krajobrazu, miejscami zwęża się a jej stoki stają się strome. Szlak przebiega przez obszar Parku i jego otuliny. Całkowita długość szlaku kajakowego w granicach województwa łódzkiego wynosi 146,6 km, a w granicach SpPK – 31,7 km.

Mapa 5. Szlak wodny Pilicy – odcinek obejmujący gminę Poświętne.

źródło: <http://www.powiat-tomaszowski.pl>

IMPREZY TURYSTYCZNE

Wśród walorów kulturowych szczególną rolę odgrywają imprezy turystyczne, które dla potrzeb turystyki mogą stać się nie tylko inspiracją do tworzenia nowego produktu, ale są magnesem przyciągającym turystów. Na obszarze gminy organizowane są cykliczne imprezy

zarówno o charakterze ludowym, podczas których można się zetknąć z „żywym folklorem”, jak również festiwale kształtujące kulturalny wizerunek regionu⁷.

Imprezami cyklicznymi w gminie Poświętne są:

- ❖ dożynki gminno-parafialne – obchody Święta Plonów w gminie Poświętne zostały reaktywowane we wrześniu 2015 roku po 26 latach. Obchody odbywają się na stadionie w Studziannie, a składają się na nie: uroczysty korowód, msza św., część obrzędowa (powitanie, przekazanie bochna chleba – symbolu trudu pracy rolnika oraz jego miłości do ziemi oraz tzw. obśpiewanie i obtańczenie wieńców oraz podzielenie chleba z zebranymi mieszkańcami) oraz część artystyczna i rozrywkowa. W dożynkach uczestniczą przedstawiciele władz gminy, jednostek ochotniczej straży pożarnej, członkinie kół gospodyń wiejskich oraz mieszkańcy poszczególnych sołectw gminy Poświętne. Wraz z dożynkami odbywają się również imprezy towarzyszące. Dużym zainteresowaniem wśród dorosłych cieszą się wystawione przez sołectwa namioty ze specjami kuchni regionalnej. Jednocześnie prezentowane są płody rolne (owoce, warzywa, zboża), a także licznie eksponaty oraz wytwory kultury ludowej będące wspaniałymi świadectwami historii gminy i regionu.

Fotografia 14. Dożynki w gminie Poświętne.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

⁷ Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020

- ❖ święto ziemniaka w Brudzewicach – w trakcie corocznej, odbywającej się w październiku, imprezy odbywają się występy dzieci z Zespołu Szkolno-Przedszkolnego w Brudzewicach oraz związane z „patronem” imprezy – ziemniakiem – zabawy i konkursy z nagrodami dla dzieci i rodziców. Odbywa się również prezentacja stoisk, przygotowanych wcześniej przez dzieci prac pt. „ziemniaczane cudaki” oraz potraw zawierających to warzywo. Świętu towarzyszy ognisko oraz grill.

Fotografia 15. Święto ziemniaka w Brudzewicach, 2016 r.

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

- ❖ święto pieroga w Anielinie - organizatorami lipcowego festiwalu są: Koło Gospodyń Wiejskich w Anielinie, władze sołectwa i gminy oraz Gminny Ośrodek Kultury. Poszczególne Kółka Gospodyń z terenu gminy Poświętne przygotowują swoje wersje tej tradycyjnej w polskiej kuchni potrawy. Są to zarówno pierogi gotowane, jak i pieczone, nadziewane m.in. kapustą, grzybami, farszem mięsnym, szpinakiem, soczewicą, rodzynkami, czy borówką amerykańską. Po konkursie ma miejsce część rozrywkowo-rekreacyjna dla mieszkańców gminy i osób przyjezdnych.

Dodatkowo wydarzeniem, które cyklicznie (w sierpniu) sprowadza osoby odwiedzające do gminy Poświętne jest przejście licznych pielgrzymek pieszych zmierzających na Jasną Górę.

W gminie Poświętne corocznie organizowanych jest szereg wydarzeń, głównie o charakterze lokalnym, mających w założeniu integrować mieszkańców gminy, a jednocześnie

stanowiących atrakcję dla osób przyjezdnych. Zgodnie z informacjami Urzędu Gminy w 2017 roku są to:

- ❖ styczeń:
 - 06.01.2017 r. Poświętne – Koncert kolęd – Poświętne – Bazylika (impreza lokalna, ok. 100 uczestników);
- ❖ marzec:
 - 08.03.2017 r. Dzień Kobiet (impreza lokalna, ok. 50 uczestników);
- ❖ kwiecień:
 - Poświętne - Niedziela Palmowa – Konkurs na najładniejszą palmę (impreza lokalna);
- ❖ maj:
 - wycieczka rowerowa – (impreza lokalna, szacowana liczba uczestników 20 – 50);
 - potańcówka w ramach Opoczyńskich Dni Oberka;
 - Piknik Profilaktyczny w Poświętnem połączony z Dniem Rodziny w Brudzewicach – (impreza lokalna, szacowana liczba uczestników 500);
 - majówka w Buczku – (impreza lokalna, szacowana liczba uczestników 300);
- ❖ czerwiec:
 - 03.06.2017 r. Poświętne - Wyścig Kolarski „Szlakiem Majora Hubala” – (impreza międzynarodowa);
 - 24.06.2017 r. Dęba – 50-lecie szkoły w Dębie oraz Wianki – (impreza lokalna);
- ❖ lipiec:
 - 22.07.2017 r. Anielin (świątelnia) – Festiwal Pieroga – (impreza lokalna);
 - impreza integracyjna przy ognisku dla mieszkańców i strażaków z OSP Gapinin;
- ❖ sierpień:
 - 20.08.2017 r. Poświętne - Dożynki Gminno-Parafialne – (impreza regionalna);
- ❖ wrzesień:
 - 24.09.2017 r. Poświętne - Tańce i Hulanki na dechach – (impreza regionalna);
- ❖ październik:
 - 01.10.2017 r. lub 08.10.2017 r. Brudzewice – Święto Zimniaka – (impreza lokalna);

- ❖ listopad:
 - 11.11.2017 r. Poświętne - Obchody Dnia Niepodległości;
 - 30.11.2017 r. Brudzewice – Andrzejki - spotkanie KGW;
- ❖ grudzień:
 - wieczór wigilijny;
 - spotkanie dzieci z Mikołajem w GOK.

I.2. ZAGOSPODAROWANIE TURYSTYCZNE

Zagospodarowanie turystyczne należy rozumieć jako przystosowanie terenu dla potrzeb ruchu turystycznego i rekreacyjnego w celu zapewnienia turystom odpowiednich warunków do spędzania czasu wolnego. Zagospodarowaniem turystycznym określa się również zespół obiektów i urządzeń stanowiących wyposażenie określonego terenu, umożliwiającą zaspokojenie potrzeb ruchu turystycznego. Systematyczne podnoszenie poziomu bazy noclegowej, gastronomicznej oraz towarzyszącej, a także szybki jej rozwój i urozmaicenie, przyczyniają się do lepszego postrzegania gminy Poświętne przez turystów. Odpowiedni standard usług turystycznych bezpośrednio wpływa na zadowolenie turystów i opinię na temat odwiedzanego obszaru, stanowiąc często o wartości dodanej atrakcyjności turystycznej.

Baza noclegowa

Jednym z podstawowych mierników zagospodarowania turystycznego na danym terenie jest baza noclegowa.

Dane Urzędu Gminy w Poświętnem wskazują istnienie:

- 1 hotelu – w ramach Ośrodka Usługowo-Gastronomicznego P.P.H.U „Młyńczysko” oferującego 70 miejsc noclegowych;
- 1 motelu – zajazdu „Leśniczówka” w Brudzewicach z 6 miejscami noclegowymi;
- 1 domu pielgrzyma z 60 miejscami noclegowymi;

7 gospodarstw agroturystycznych i kwater prywatnych oferujących ogółem 40 miejsc noclegowych.

Tabela 8. Gospodarstwa agroturystyczne i kwatery prywatne w gminie Poświętne.

Lp.	Miejscowość	Liczba miejsc noclegowych	charakter świadczonych usług: całoroczny/sezonowy
1.	Brudzewice	2	sezonowy
2.	Poświętne	4	sezonowy
3.	Stefanów	9	całoroczny
4.	Ponikła	b.d.	sezonowy
5.	Gapinin	10	całoroczny
6.	Kozłowiec	6	całoroczny
7.	Wólka Kuligowska	9	całoroczny

źródło: materiały Urzędu Gminy Poświętne

Baza gastronomiczna

Baza gastronomiczna jako drugi, obok bazy noclegowej, podstawowy element zagospodarowania turystycznego ma bardzo istotne znaczenie w procesie kształtowania produktu turystycznego oraz planowania intensyfikacji ruchu turystycznego. Na bazę gastronomiczną składają się zakłady i punkty gastronomiczne stałe i sezonowe, których przedmiotem działalności jest przygotowanie oraz sprzedaż posiłków i napojów do spożycia na miejscu i na wynos. Ponadto bazę gastronomiczną wykorzystywaną na potrzeby ruchu turystycznego dzieli się na ogólnodostępną (otwartą) i środowiskową (zamkniętą znajdującą się najczęściej w obiektach noclegowych). Baza gastronomiczna niejednokrotnie wpływa na wybór destynacji turystycznej, w szczególności ma to miejsce w przypadku turystów kulturowych⁸.

Na bazę gastronomiczną gminy, zgodnie z danymi Urzędu Gminy w Poświętnem, składają się:

- ❖ 3 restauracje:
 - Ośrodek Usługowo-Gastronomiczny P.P.H.U „Młyńczysko” (m. Poświętne) – 220 miejsc konsumpcyjnych;
 - Z.P.H.U.G Rancho (m. Stefanów) – lokal posiada 2 sale na odpowiednio 250 i 130 osób;
 - Zajazd „Leśniczówka” (m. Brudzewice) – 65 miejsc konsumpcyjnych;
- ❖ kawiarnia w Centrum Turysty i Pielgrzyma (m. Poświętne);
- ❖ 2 bary:

⁸ Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020.

- Zajazd „Leśniczówka” (m. Brudzewice) – 45 miejsc konsumpcyjnych;
- Mini bar „Kufelek” (m. Poświętne) – 30 miejsc konsumpcyjnych;
- ❖ smażalnia i wędzarnia ryb w Starym Młynie (m. Fryszerka) – 80 miejsc konsumpcyjnych.

Baza towarzysząca

Do głównych animatorów życia kulturalnego w gminach należą domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice. **Gminny Ośrodek Kultury w Poświętnem** jest gminną jednostką organizacyjną, która odpowiada za organizację gminnych imprez oraz wydarzeń kulturalnych. W Ośrodku regularnie odbywają się warsztaty rękodzielnicze oraz zajęcia dla dzieci i młodzieży (m.in. taneczne). Ponadto, wspólnie z gminną biblioteką, GOK angażuje się w popularyzację czytelnictwa wśród mieszkańców gminy Poświętne, w tym w szczególności dzieci i młodzieży.

Fotografia 16. Warsztaty garncarstwa organizowane w GOK w Poświętnem.

źródło: <https://www.facebook.com/gokposvietne>

Tabela 9. Statystyki działalności GOK w Poświętnem.

Wyszczególnienie	2011	2012	2013	2014	2015
imprezy	18	19	29	32	32
uczestnicy imprez	384	440	923	840	1 720
grupy artystyczne	0	0	0	2	3
członkowie grup artystycznych	0	0	0	32	64
koła (kluby)	6	6	6	6	7
członkowie kół (klubów)	129	135	134	102	152

źródło: Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

Jak wskazują powyższe dane – zarówno liczba wydarzeń organizowanych bądź współorganizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury w Poświętnem, jak i liczba ich uczestników systematycznie rośnie. Zwiększa się również aktywność mieszkańców gminy zaangażowanych w działalność grup artystycznych oraz kół i klubów zainteresowań.

Gminna Biblioteka Publiczna w Poświętnem jest placówką w pierwszym rzędzie zajmującą się udostępnianiem książek i czasopism oraz szeroko pojętym upowszechnianiem kultury wśród mieszkańców gminy Poświętne. Ponadto są w niej organizowane różne zajęcia (głównie plastyczne i literackie) dla dzieci z terenu gminy.

Tabela 10. Czytelnictwo w gminie Poświętne.

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
księgozbiór (wol.)	17 630	17 953	18 677	18 810	18 879	18 902	19 225	19 541	19 477	19 739	19 955
czytelnicy w ciągu roku	482	346	335	343	331	332	361	365	360	371	381
wypożyczenia księgozbioru zewnątrz	11 548	8 714	8 902	9 223	8 344	9 474	9 654	9 930	9 974	11 138	11 332

źródło: Bank Danych Lokalnych, <https://bdl.stat.gov.pl>

W gminie Poświętne znajduje się Muzeum parafialne im. biskupa Jana Stanisława Zbąskiego. Zostało ono otwarte w 2001 roku. Aktu poświęcenia dokonał ks. biskup Józef Zawitkowski z Łowicza. Muzeum mieści się w budynku dawnej oranżerii. Znalazły w nim miejsce zabytkowe eksponaty zgromadzone przez Filipinów. Do najcenniejszych należą dary ofiarowane przez króla Jana III Sobieskiego.

Ponadto w gminie Poświętne znajdują się świątlice wiejskie zlokalizowane w miejscowościach: Anielin, Studzianna, Brudzewice Wieś, Gapinin, Dęba.

Na towarzyszącą bazę sportową w gminie Poświętne składają się:

- ❖ boiska sportowe:
 - Gminny Ośrodek Sportowo-Rekreacyjny Studzianna;
 - boiska przy Zespole Szkół Samorządowych w Poświętnem;
 - boisko przy Szkole Podstawowej w Brudzewicach Brudzewice-Kolonia;
 - boisko do piłki nożnej przy Szkole Podstawowej w Dębie;
- ❖ siłownia na powietrzu w parku św. Marka w Poświętnem;
- ❖ wypożyczalnia kajaków Ponikła ;

- ❖ kąpieliska niestrzeżone nad rzeką Pilicą w miejscowościach: Fryszerka, Ponikła, Mysiakowiec, Wólka Kuligowska, Gapinin.

Ponadto, dla rozwoju gospodarki turystycznej istotne znaczenie ma istnienie na obszarze gminy Poświętne:

- ❖ stacja benzynowa w miejscowości Studzianna;
- ❖ zakład opieki zdrowotnej w miejscowości Poświętne;
- ❖ apteka w miejscowości Poświętne;
- ❖ placówka banku oraz bankomat w miejscowości Poświętne;
- ❖ 17 sklepów spożywczych w poszczególnych miejscowościach gminy.

Ponadto do bazy towarzyszącej należy infrastruktura komunalna – techniczna, na którą w gminie Poświętne składają się m.in:

- ❖ sieć kanalizacyjna o długości 11,85 km;
- ❖ sieć wodociągowa o długości 77,90 km;

I.3. DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA

Dostępność komunikacyjna odgrywa dużą rolę w ocenie atrakcyjności, zarówno gospodarczej, jak i turystycznej danego miejsca czy regionu.⁹ Ujęcie bazy komunikacyjnej w *Koncepcji* wynika z jej bezpośredniego wpływu na skalę ruchu turystycznego w gminie Poświętne. Możliwość skorzystania z różnych rodzajów transportu staje się coraz bardziej istotnym kryterium przy planowaniu podróży. Dlatego baza komunikacyjna jest jednym z ważniejszych elementów wpływających na możliwości rozwoju turystyki w gminie Poświętne, ościennych jednostkach terytorialnych, z którymi gmina dzieli potencjał rozwoju tej gałęzi gospodarki oraz całym powiecie opoczyńskim.

Dostępność komunikacyjną miastu i gminie Poświętne zapewnia sieć dróg gminnych i powiatowych łączących poszczególne miejscowości gminy oraz drogi wojewódzkiej i, przede wszystkim, tworzącej oś gminy drogi krajowej łączącej jej obszar z sąsiadującymi jednostkami terytorialnymi, ośrodkami miejskimi oraz drogą ekspresową S8. Dodatkowo na dostępność komunikacyjną gminy Poświętne wpływa istnienie na jej obszarze dwóch linii kolejowych oraz stacji kolejowej.

⁹ Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020.

Główne elementy układu transportowego w gminie Poświętne to zlokalizowane na jej obszarze:

- ❖ droga krajowa nr 48 (DK48) o długości 15 km na terytorium gminy – tworzy oś biegnącą z zachodu na wschód gm. Poświętne. Droga krajowa nr 48 rozpoczyna się w Tomaszowie Mazowieckim od międzynarodowej trasy E67 (DK8) i biegnie w kierunku wschodniej granicy Polski, a kończy się w Kocku przy drodze krajowej DK19. Przebiega przez województwa: łódzkie, mazowieckie oraz lubelskie, a jej łączna długość to ok. 200 km;
- ❖ droga wojewódzka nr 726 o długości 4,1 km na terytorium gminy – droga przebiega w południowo-zachodniej części gminy przez miejscowość Dęborzeczek. Rozpoczyna się w Rawie Mazowieckiej i biegnie przez powiaty: rawski, tomaszowski i opoczyński – kończy się w Żarnowcu. Jej łączna długość to 66 km.
- ❖ drogi powiatowe o łącznej długości 18,9 km;
- ❖ drogi gminne o łącznej długości 65,1 km;
- ❖ 2 linie kolejowe: nr 4 relacji Grodzisk Mazowiecki – Zawiercie, Centralna Magistrala Kolejowa – o długości 10,7 km (trasa w latach 2014-16 przeszła modernizację dostosowującą ją do zwiększonej prędkości) oraz linię nr 22 relacji Tomaszów – Radom – o długości 5,6 km. Jedyna na terytorium gminy stacja znajduje się w miejscowości Dęba Opoczyńska.

Poza przebiegiem przez centrum gminy Poświętne drogi krajowej DK48, kluczowym czynnikiem budującym jej dostępność komunikacyjną jest stosunkowa bliskość do węzła trasy szybkiego ruchu S-8 (DK E67), położonej ok. 19 km od granicy gminy (m. Fryszerka).

Jak była już mowa, od stolicy regionu miejscowość Poświętne dzieli około 78 km, natomiast od miasta powiatowego – Opoczna – 30 km.

Na dostępność komunikacyjną wpływa również funkcjonująca na terenie gminy Poświętne komunikacja publiczna – połączenia autobusowe zapewniają mieszkańcom łączność wewnątrz gminy oraz z ośrodkami zewnętrznymi.

I.4. OCHRONA ŚRODOWISKA NATURALNEGO

Odnawialne źródła energii

Zgodnie z informacjami ujętymi w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Poświętne z 2015 roku, na terenie gminy uzyskano pozytywne decyzje na budowę 2 elektrowni słonecznych (fotowoltaicznej) o mocy do 1 MW wraz z obiektami towarzyszącymi (3 kontenery do celów socjalnych i technicznych) oraz niezbędną infrastrukturą techniczną (studnią, zbiornikiem bezodpływowym na nieczystości ciekłe, przyłączem energetycznym i ogrodzeniem) na działkach w miejscowości Studzianna. Ponadto w klasztorze ks. Filipianów w Studziannie wykorzystywana jest energia geotermalna ciepła ziemi o mocy 750 kW.

I.5. PROMOCJA I INFORMACJA TURYSTYCZNA

Bardzo ważnym zagadnieniem w rozwoju turystyki jest promocja produktu turystycznego oferowanego w gminie. Turyści odwiedzający gminę Poświętne i powiat opoczyński mogą znaleźć informacje o gminie na stronach internetowych:

- ❖ powiatu: <http://www.opocznopowiat.pl/>, która posiada zakładki „Turystyka i sport” oraz „Kultura”. Pierwsza z nich zawiera zarówno informacje o ciekawych i atrakcyjnych miejscach w powiecie, jak i udogodnieniach dla turystów, np. bazie noclegowej i rozkładach jazdy komunikacji publicznej. W drugiej z zakładek znajdują się informacje o kulturze w powiecie, lokalnych twórcach oraz domach kultury;
- ❖ powiat prowadzi również konto na Facebooku, na którym zamieszczane są aktualności odnoszące się do wydarzeń kulturalnych i sportowych odbywających się na jego terenie(<https://facebook.com/Starostwoopoczynskie>);
- ❖ gmina Poświętne na stronie internetowej posiada zakładkę „Turystyka” zawierającą informacje nt. zabytków i ciekawych miejsc w gminie, dojazdu, agroturystyki, a także zakładkę „Kultura” określającą działalność GOK, biblioteki oraz muzeum parafialnego przy sanktuarium (<http://www.poswietne.pl/portal2/index.php>).
- ❖ Gminny Ośrodek Kultury w Poświętnem posiada konto na Facebooku zawierające aktualne informacje, zdjęcia i filmy z wydarzeń kulturalnych, religijnych i sportowych mających miejsce na terenie gminy (<https://www.facebook.com/gokposwietne>);
- ❖ do promocji gminy i informowania o jej atrakcjach przyczynia się również członkostwo w LGD Stowarzyszenie Dolina Pilicy, które na swojej stronie internetowej

podaje aktualne informacje również w zakresie turystyki (<http://www.dolinapilicy.pl/>);

Gmina Poświętne posiada również ulotki i foldery informacyjne stworzone z myślą o turystach i informujące o głównych atrakcjach w gminie, a także o bazie turystycznej na swoim terenie. W gminie Poświętne dobrze oznakowane są obiekty sakralne. Pozostałe atrakcje turystyczne wymagają stworzenia informacji skierowanych do turystów.

I.6. FINANSE GMINY

Samorząd gminny Poświętne, jako podmiot odpowiedzialny za kreowanie społeczno-gospodarczego rozwoju gminy prowadzi działania sprzyjające m.in. rozwojowi turystyki poprzez odpowiednie zagospodarowanie walorów turystycznych, w tym terenów rekreacyjnych oraz odpowiednią promocją i informacją.

Tabela 11. Dochody i wydatki budżetu gminy Poświętne wg działów w latach 2013 – 2015 [%].

Lp.	Działy budżetu gminy	Dochody [%]			Wydatki [%]		
		2013	2014	2015	2013	2014	2015
1.	Rolnictwo i łowiectwo	1,9	3	11,7	2,1	4,5	17,1
2.	Transport i łączność	0,9	1,4	1,8	7,8	18,7	8,6
3.	Gospodarka mieszkaniowa	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6	0
4.	Administracja publiczna	0,7	0,6	0,7	18,3	18,5	18,4
5.	Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0	0	0	1,7	1,3	1,2
6.	Różne rozliczenia	56,8	51,9	47,3	-	-	-
7.	Oświata i wychowanie	0,8	4,9	2	38,9	33,8	30,5
8.	Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	14,1	12,8	11,1	15,8	14,6	14
9.	Edukacyjna opieka wychowawcza	0,6	0,5	0,4	1,1	0,6	0,5
10.	Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,5	0,1	1,9	3,8	3,8	4,7
11.	Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	2,9	0,4	0,3	8,5	2	3,2
12.	Kultura fizyczna	-	-	-	0,7	0,6	0,5
13.	Dochody od osób prawnych i od osób fizycznych	19,7	20,9	19,1	-	-	-
14.	Pozostałe	0,5	3	3,1	0,3	0,7	0,7
15.	Działalność usługowa	-	-	-	-	-	0,3
16.	Ochrona zdrowia	-	-	-	0,4	0,3	0,3

źródło: Urząd Statystyczny w Łodzi, <http://lodz.stat.gov.pl>

Jak wynika z powyższego zestawienia, wydatki budżetu gminy Poświętne na kategorie wpływające na rozwój gospodarki turystycznej tj. na ochronę środowiska oraz gospodarkę komunalną utrzymują się na stabilnym poziomie, jednocześnie notując nieznaczny wzrost. W przypadku wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, trudno wskazać jednoznaczny trend, ponieważ w kolejnych latach wydatki przeznaczane na ten dział budżetowy wahają się wykazując znaczne różnice. Np. w 2008 roku wyniosły one zaledwie 82 tys. złotych, natomiast w 2010 roku ponad 786 tys. złotych. Z kolei wydatki budżetu gminy Poświętne na kategorię transport i łączność, która również uważana jest za istotną z punktu widzenia wzrostu ruchu turystycznego, w ostatnich latach utrzymują się na zbliżonym poziomie.

II. ANALIZA SWOT

Na podstawie diagnozy opracowana została analiza SWOT, która pozwala określić najważniejsze czynniki, mające wpływ na kształtowanie turystyki w regionie. Odnosi się do uwarunkowań wpływających na atrakcyjność turystyczną gminy Poświętne, warunkującą rozwój szeroko rozumianej gospodarki turystycznej. Zadaniem samorządu województwa będzie ograniczanie słabych stron, unikając pojawiających się zagrożeń i barier oraz umacnianie silnych stron przy wykorzystaniu szans rozwoju turystyki w regionie¹⁰.

Analiza podzielona została na dwie części:

- ❖ pierwsza wskazuje zidentyfikowane najważniejsze mocne i słabe strony gminy Poświętne, które wynikają z posiadanych przez nią walorów przyrodniczych i kulturowych, składowych zagospodarowania turystycznego oraz dostępności komunikacyjnej;
- ❖ druga sygnalizuje czynniki zewnętrzne wobec gminy, spośród których część, przy umiejętnym wykorzystaniu, stanowi dla niej szansę rozwoju, pozostałe zaś zagrożenia rozwojowe, których gmina może uniknąć bądź zminimalizować ich negatywny wpływ.

Tabela 12. Analiza SWOT.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Położenie w obszarze Lokalnej Grupy Działania „Stowarzyszenie Dolina Pilicy” zrzeszającej podmioty z obszaru 4 powiatów, co umożliwi turystykę aktywną na rozległym i urozmaiconym terenie; ❖ Występowanie w gminie unikatowych w skali kraju walorów przyrodniczych; ❖ Znaczna większość gminy leżąca w obszarach chroniących środowisko przyrodnicze – SpPK oraz jego otulinie; ❖ Niezwykle wysoki wskaźnik lesistości; ❖ Ciekawe obiekty zabytkowe – w tym wpisane do 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Niewystarczająca promocja atrakcji turystycznych, brak oznakowania atrakcji i szlaków turystycznych w gminie; ❖ Niewystarczające wykorzystanie znajdujących się na terenie gminy walorów przyrodniczych i kulturowych; ❖ Niedostatecznie urozmaicona i rozbudowana baza towarzysząca; ❖ Niedostosowanie znacznej części obiektów turystycznych do potrzeb osób niepełnosprawnych; ❖ Niedobór infrastruktury transportowej i małej

¹⁰ Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020.

<p>rejestr woj. unikatowe obiekty sakralne;</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Istnienie parku edukacyjnego o tematyce unikatowej w skali kraju; ❖ Działalność zespołów i stowarzyszeń kultywujących tradycję oraz dbające o rozwój kultury; ❖ Istnienie infrastruktury sportowej oraz świetlic wiejskich w sołectwach; ❖ Działalność GOK i gminnej biblioteki; ❖ Dobra dostępność komunikacyjna drogi: krajowa i wojewódzka, bliskość S8); ❖ Rozwinięta sieć dróg niższych kategorii; ❖ Istnienie urozmaiconej bazy noclegowej i gastronomicznej; 	<p>infrastruktury turystycznej (parkingi, infrastruktura dla osób niepełnosprawnych, system informacji turystycznej, oznakowanie atrakcji turystycznych itp.);</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Niski poziom zagospodarowania szlaków turystycznych i niedobór ścieżek rowerowych (w tym brak obiektów małej infrastruktury); ❖ Niewystarczająca oferta turystyczna stanowiąca produkt turystyczny;.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ❖ Fundusze unijne 2014 – 2020; ❖ Nawiązanie współpracy z innymi miejscowościami i gminami zarówno z terenu powiatu opoczyńskiego, obszaru SpPK, jak i LGD; ❖ Dogodne położenie – w porównywalnej odległości od trzech miast pełniących funkcję stolic województw; ❖ Rosnąca popularność turystyki wiejskiej, związanej z obcowaniem z walorami przyrodniczymi oraz aktywnej; ❖ Moda na alternatywne, nowatorskie formy turystyki weekendowej; ❖ Wzrastająca mobilność społeczeństwa; ❖ Rozwijająca się i dysponująca potencjałem baza noclegowa, w tym gosp. agroturystyczne; ❖ Dynamiczny rozwój sektora małych i średnich 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ Duża konkurencja w pozyskiwaniu środków zewnętrznych; ❖ Postrzeganie powiatu oraz województwa jako regionu nieatrakcyjnego turystycznie w skali regionu i kraju; ❖ Silna konkurencja ze strony bardziej znanych w Polsce i województwie obszarów turystyki; ❖ Silna konkurencja ze strony gmin ościennych, w tym posiadających większe doświadczenie w pozyskiwaniu środków na projekty turystyczne; ❖ Wciąż zbyt niskie dochody Polaków i brak czasu wolnego – niska siła nabywcza; ❖ Stały wzrost wymagań i oczekiwań turystów – w zakresie produktów turystycznych; ❖ Brak zintegrowanego produktu

<p>przedsiębiorstw;</p> <ul style="list-style-type: none">❖ Wzrost zainteresowania gospodarką turystyczną jako czynnika wpływającego na rozwój społeczno-gospodarczy danego obszaru;❖ Zmiana tendencji w turystyce światowej na rzecz wypoczynku w miejscach mniej zatłoczonych — w bezpośrednim kontakcie z przyrodą i lokalną kulturą;❖ Walory przyrodnicze i kulturowe stanowiące potencjał endogeniczny do rozwoju gospodarki turystycznej w regionie;❖ Bliskość i powiązanie (poprzez SpPK) z gminami posiadającymi duże doświadczenie w inwestycjach w gosp. turystyczną;❖ Potencjał do rozwoju gospodarki turystycznej w województwie łódzkim związany z niewystarczającą bazą turystyczną przy zapotrzebowaniu mieszkańców regionu na usługi "czasu wolnego";❖ Wzmożony popyt na wyjazdy weekendowe.	<p>turystycznego opartego na walorach kulturowych i przyrodniczych;</p> <ul style="list-style-type: none">❖ Niewystarczający rozwój turystyki aktywnej oraz bazy turystycznej rekreacyjnej i sportowej;❖ Niewystarczająca ochrona walorów przyrodniczych;❖ Brak dostatecznej informacji o atrakcyjności turystycznej regionu;❖ Stereotyp o nieatrakcyjności turystycznej gmin województwa łódzkiego;❖ Brak spójnego, trwałego systemu wspomagania przedsięwzięć publicznoprawnych w sektorze turystyki – niestabilność systemu prawnego i sytuacji politycznej.
---	---

III. POWIĄZANIE Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI

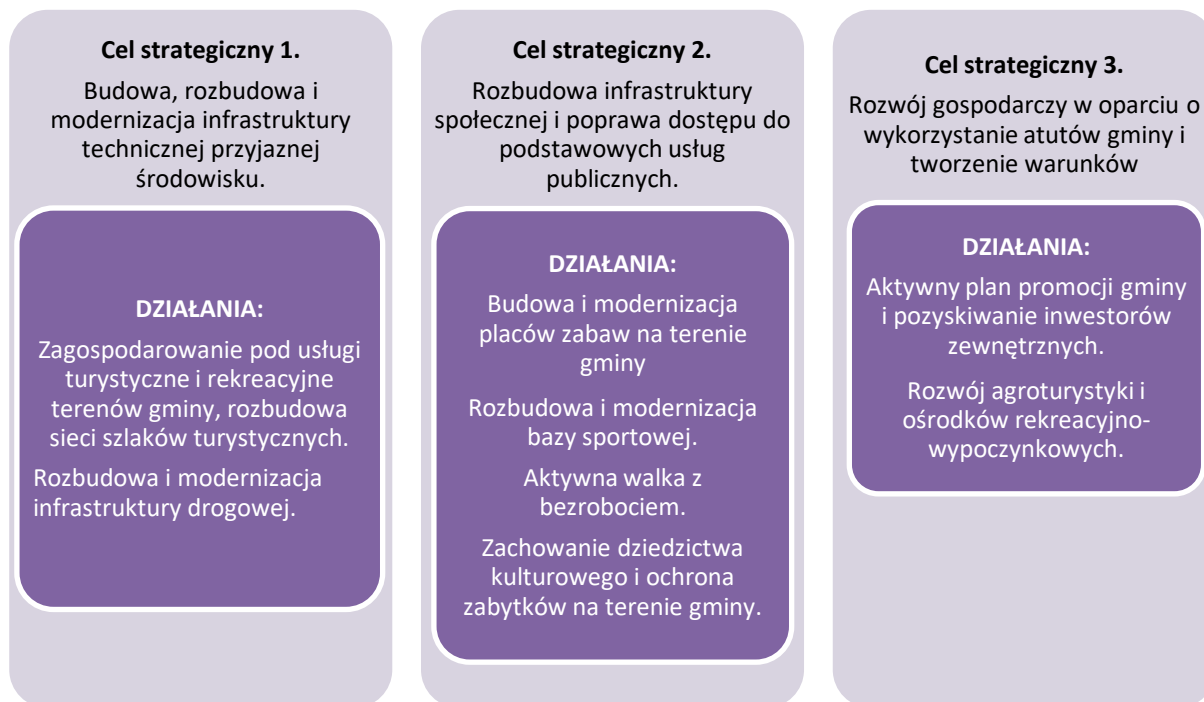
Koncepcja rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne wyznacza kierunki rozwoju turystyki, które są zgodne z priorytetami, celami i działaniami dotyczącymi rozwoju turystyki, przedstawionymi w dokumentach strategicznych poziomu lokalnego, regionalnego, krajowego oraz unijnego tj.:

- ❖ Strategia Rozwoju Gminy Poświętne na lata 2015 – 2021, z perspektywą do 2025 roku;
- ❖ Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2015 – 2020;
- ❖ Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020 Stowarzyszenie Dolina Pilicy;
- ❖ Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 oraz Koncepcja Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim do 2020;
- ❖ Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020;
- ❖ Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego – „LORIS 2030”;
- ❖ Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020;
- ❖ Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego;
- ❖ Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK);
- ❖ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie;
- ❖ Program Rozwoju Turystyki do 2020 r.;
- ❖ Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki;
- ❖ Strategia Europa 2020.

III.1. POZIOM LOKALNY

Strategia Rozwoju Gminy Poświętne na lata 2015 – 2021, z perspektywą do 2025 roku

Wizją gminy Poświętne wskazaną w Strategii Rozwoju Gminy Poświętne na lata 2015 – 2021, z perspektywą do 2025 roku jest wykreowanie obszaru przyjaznego dla społeczności lokalnej i turystów, rozwiniętego gospodarczo o aktywnym udziale społecznym. Misją natomiast tworzenie obszaru zrównoważonego rozwoju społecznego i gospodarczego przy wykorzystaniu lokalnych zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz korzystnego położenia komunikacyjnego. *Koncepcja* wskazuje kierunki działań dla rozwoju turystyki wynikające z celów strategicznych, określonych w Strategii:

Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014 – 2020

Powiat Opoczyński rozwija się w kierunku stworzenia obszaru atrakcyjnego turystycznie, miejsca kultywowania lokalnych tradycji i oferującego godne warunki bytowe mieszkańcom. *Koncepcja rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne* wpisuje się w działania wskazane w Strategii Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2014 – 2020 związane z realizacją celów strategicznych oraz operacyjnych:

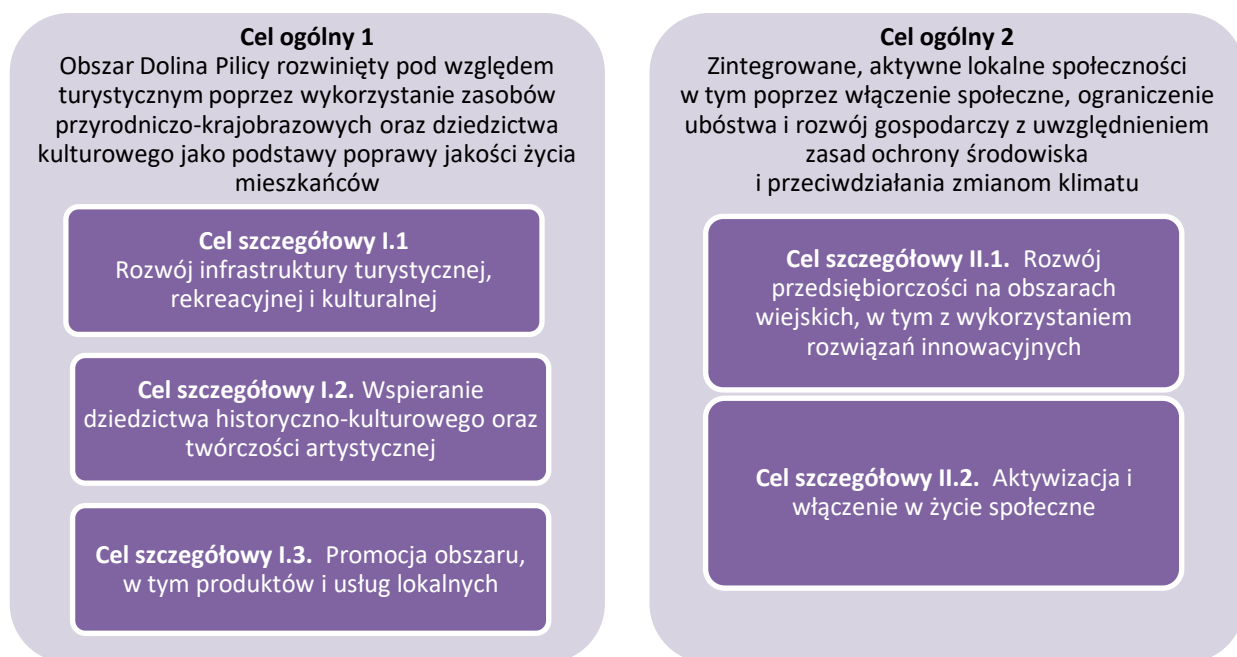
CEL STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	DZIAŁANIA
Cel strategiczny A. Wzmacnianie potencjału gospodarczego wokół zasobów posiadanych przez Powiat	Cel operacyjny A.5. Polepszenie dostępności komunikacyjnej i transportowej.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ tworzenie zintegrowanej siatki połączeń między poszczególnymi miejscowościami Powiatu (zapewnienie dostępu komunikacyjnego do miejsc pracy zwłaszcza dla mieszkańców z mniejszych miejscowości Powiatu), ❖ rozwój siatki połączeń autobusowych/kolejowych wewnątrz i na zewnątrz Powiatu (w szczególności z dużymi ośrodkami miejskimi), ❖ poprawa stanu dróg, ❖ poprawa stanu infrastruktury w pasie drogowym (ścieżki rowerowe, oświetlenie, chodniki, pobocza), ❖ stworzenie sieci ścieżek rowerowych łączących najbardziej atrakcyjne turystycznie miejsca w Powiecie.
Cel strategiczny B. Rozwój turystyki i rekreacji	Cel operacyjny B.1. Dostępność przestrzeni do celów turystycznych (sportowych,	<ul style="list-style-type: none"> ❖ zwiększenie bazy noclegowo – gastronomicznej, ❖ działania wspomagające powstawanie gospodarstw agroturystycznych, ❖ stworzenie nowych szlaków turystycznych,

	rekreacyjnych).	<ul style="list-style-type: none"> ❖ stworzenie ścieżek rowerowych, parkingów, plaży, placów zabaw, w celu ułatwienia dostępności szlaków turystycznych, ❖ zwiększenie liczby obiektów tzw. małej infrastruktury.
	Cel operacyjny B.2. Turystyczno - Kulturowy Obszar Funkcjonalny.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ rozwój Turystyczno – Kulturalnego Obszaru Funkcjonalnego w oparciu o zapisy Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020, ❖ współpraca jednostek samorządu terytorialnego, ❖ promocja obszaru funkcjonalnego.
	Cel operacyjny B.3. Rozwój oferty turystycznej regionu.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ stworzenie zintegrowanych pakietów turystycznych, ❖ przygotowanie odpowiedniej i nowoczesnej informacji turystycznej, ❖ oznakowanie turystyczne regionu, ❖ pakietowanie usług turystyki aktywnej, ❖ wspieranie identyfikacji kulturowej regionu np. festiwal, ❖ wykorzystanie położenia Powiatu na granicy trzech województw, ❖ współpraca z JST przy przygotowaniu jednolitej oferty turystycznej.
Cel strategiczny C. Poprawa jakości życia mieszkańców	Cel operacyjny C.2. Podniesienie atrakcyjności osadniczej i ograniczenie procesu migracji.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ wspieranie inicjatyw propagujących lokalną tradycję, historię i przywiązanie do regionu opoczyńskiego w celu zwiększenia identyfikacji (szczególnie wśród młodzieży), ❖ nawiązanie i podtrzymywanie kontaktu z mieszkańcami Powiatu przebywającymi za granicą i włączanie ich np. do promocji lokalnych produktów (turystyka, ceramika, folklor opoczyński).
	Cel operacyjny C.4 Poprawa komunikacji oraz informacji wśród społeczeństwa.	<ul style="list-style-type: none"> ❖ bieżące aktualizowanie informacji zamieszczanych na tablicach informacyjnych na terenie Powiatu (zadbanie o odpowiednią ilość oraz lokalizację tablic), ❖ podejmowanie działań na rzecz aktywnej i skoordynowanej współpracy z innymi gminami (np. w celu stworzenia wspólnej oferty turystycznej i inwestycyjnej).

Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020 Stowarzyszenie Dolina Pilicy

Gmina Poświętne wraz z gminami z terenu województwa łódzkiego: Aleksandrów, Czerniewice, Inowódz, Lubochnia, Mniszków, Opoczno, Poświętne, Rzeczyca, Sławno, Tomaszów Mazowiecki, Wielgomłyny oraz obszaru miast i gmin: Przedbórz, Sulejów, Wolbórz, a także gminy i miasta Drzewica należy do Stowarzyszenia Dolina Pilicy, które opracowało Lokalną Strategię Rozwoju na lata 2014-2020. *Koncepcja rozwoju gospodarki*

turystycznej w Gminie Poświętne wpisuje się w następujące cele ogólne i szczegółowe wskazane ww. Strategii:

III.2. POZIOM REGIONALNY

Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 oraz Koncepcja Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim do 2020 r.

Misją Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 – dokumentu strategicznego szczebla wojewódzkiego jest podniesienie atrakcyjności województwa łódzkiego w strukturze regionalnej Polski i Europy jako regionu sprzyjającego zamieszkaniu i gospodarce przy dążeniu do budowy wewnętrznej spójności przestrzennej, gospodarczej i społecznej oraz zachowania różnorodności jego miejsc. Niniejsza *Koncepcja* wykazuje zgodność z celami rozwoju turystyki wskazanymi w Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020. W ramach polityki horyzontalnej *Koncepcja* jest spójna z następującymi filarami, celami strategicznymi oraz operacyjnymi i strategicznymi kierunkami działań:

FILAR	CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ
POLITYKA HORYZONTALNA			
Spójność gospodarcza	Region wykorzystujący potencjał endogeniczny do rozwoju inteligentnej gospodarki, oparty na kreatywności i przedsiębiorczości mieszkańców.	2. Nowoczesny kapitał ludzki i rynek pracy.	2.2. Kształtowanie aktywnych postaw na rynku pracy: 2.2.1. aktywizacja zawodowa ludności.

Spójność społeczna	Aktywne społeczeństwo obywatelskie z dobrym dostępem do usług publicznych, sprzyjające włączeniu społecznemu grup wykluczonych.	4. Wysoki poziom kapitału społecznego i silne.	4.2. Wzmacnianie tożsamości regionalnej: 4.2.1. kształtowanie świadomości regionalnej i lokalnej opartej na historycznej i kulturowej różnorodności, 4.2.2. wzmacnianie rozwoju funkcji symbolicznych m.in. poprzez kreowanie walorów przestrzeni, zasobów, promocję walorów kulturowych i przyrodniczych regionu.
		5. Wysoki standard i dostęp do usług publicznych.	5.3. Rozwój usług i poprawa dostępu do sektora kultury, sportu, turystyki i rekreacji: 5.3.1. rozwój bazy kultury, sportu, turystyki i rekreacji, 5.3.2. rozwój usług kultury, sportu, turystyki i rekreacji.
Spójność przestrzenna	Zrównoważony rozwój przestrzenny regionu z silnie powiązaniem systemem osadniczym, z nowoczesną infrastrukturą i racjonalnie wykorzystywanymi zasobami środowiska przyrodniczego	7. Wysoka jakość i dostępność infrastruktury transportowej i technicznej	7.1. Wzmocnienie i rozwój systemów transportowych i teleinformatycznych: 7.1.1. rozwój drogowych, kolejowych, lotniczych powiązań zewnętrznych i wewnętrznych o znaczeniu strategicznym.
		8. Wysoka jakość środowiska przyrodniczego	8.1. Ochrona i kształtowanie powiązań przyrodniczo-krajobrazowych: 8.1.1. utworzenie spójnego wewnętrznie regionalnego systemu obszarów chronionych w powiązaniu z systemem krajowym, 8.1.2. utrzymanie różnorodności biologicznej.

Koncepcja jest również zgodna z założeniami polityki terytorialno – funkcjonalnej w zakresie rozwoju Obszaru Funkcjonalnego - Obszar Turystyczny Doliny Rzeki Pilicy, na terenie którego znajduje się gmina Poświętne i spójna z następującymi strategicznymi kierunkami działań:

CEL STRATEGICZNY	STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ
POLITYKA TERYTORIALNO - FUNKCJONALNA	
Obszary rozwoju turystyki uzdrowiskowej, konferencyjnej, sportowej i aktywnej o znaczeniu ponadlokalnym, wykorzystujące endogeniczne potencjały środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie działań na rzecz turystyki aktywnej, rekreacyjnej, sportowej i geoturystyki oraz bazy turystycznej, w tym agroturystyki. 2. Wspieranie działań na rzecz rozbudowy szlaków turystycznych.

	<p>5. Wspieranie działań na rzecz budowania zintegrowanych produktów turystycznych opartych na walorach kulturowych, przyrodniczych, w tym geologicznych oraz kultywowaniu tradycji.</p> <p>6. Wspieranie działań na rzecz wykreowania wizerunku obszarów jako atrakcyjnych turystycznie.</p> <p>9. Wspieranie działań na rzecz zwiększenia dostępności transportowej zewnętrznej i wewnętrznej.</p> <p>10. Wspieranie działań na rzecz rozwoju powiązań funkcjonalno-przestrzennych o wymiarze ponadregionalnym (Pasma kulturowo-turystyczne Pilicy).</p>
--	--

Ponadto *Koncepcja* wykazuje pełną zgodność z kierunkami działań określonymi dla rozwoju turystyki w województwie łódzkim w *Koncepcji Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim do 2020 r.*, do których należą:

KIERUNEK DZIAŁAŃ	USZCZEGÓLOWIENIE
Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej regionu obejmujące budowę, przebudowę, modernizację i renowację obiektów oraz obszarów przeznaczonych na cele turystyczne.	<p>W szczególności działaniami powinny być objęte:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ obszary atrakcyjne pod względem przyrodniczym, które wymagają wzmocnienia infrastrukturą rekreacyjną w celu udostępnienia atrakcji oraz ochrony cennych obszarów przyrodniczych; ❖ obiekty dziedzictwa kulturowego, infrastruktury kulturalnej oraz obiekty przemysłowe; ❖ zadania w zakresie turystyki dążyć będzie do poprawy dostępności do walorów turystycznych regionu m.in. poprzez rozwój sieci szlaków turystycznych i rozbudowy małej infrastruktury wokół nich; ❖ działania promocyjne mające na celu upowszechnianie rozwoju turystyki na terenie województwa łódzkiego.
Działania wizerunkowe mające na celu wykreowanie regionu jako obszaru atrakcyjnego turystycznie.	<p>W szczególności działaniami powinny być objęte:</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ kampanie promujące ofertę turystyczną w regionie, w kraju i zagranicą; ❖ wykorzystanie narzędzi promocyjnych do podkreślania walorów turystycznych województwa; ❖ informacja turystyczna i upowszechnianie turystyki na terenie województwa poprzez organizację imprez turystycznych, kulturalnych, sportowych, a także budowanie systemu informacji turystycznej itp.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020

Zakres Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020 jest odpowiedzią na wyzwania rozwojowe, które zostały określone w głównych dokumentach strategicznych i uwzględnia te obszary interwencji, których realizacja

przyniesie największe efekty¹¹. *Koncepcja rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne* wpisuje się bezpośrednio w następujący Priorytet Inwestycyjny:

PRIORYTET INWESTYCYJNY	CEL SZCZEGÓŁOWY
6c. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.	Zwiększona partycypacja w kulturze na terenie województwa łódzkiego.
USZCZEGÓLOWIENIE	
<p>Zachowanie dziedzictwa kulturowego, jak również ochrona i poprawa stanu środowiska naturalnego stanowią ważne czynniki kształtujące i wpływające na atrakcyjność regionu. Efektywne zagospodarowanie i wykorzystanie zarówno zasobów kulturowych jak i naturalnych, wpisanych w krajobraz województwa łódzkiego, pozytywnie wpłynie na poprawę konkurencyjności regionu. W ramach PI 6c przewiduje się wspieranie działań na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego, naturalnego oraz wsparcie instytucji kultury. Przedsięwzięcia dotyczące prac konserwatorskich i restauratorskich oraz w odniesieniu do instytucji kultury wpłyną na podniesienie świadomości historycznej mieszkańców województwa poprzez poszerzenie oferty kulturalnej w regionie, co tym samym przełoży się na podniesienie uczestnictwa w kulturze mieszkańców regionu oraz potencjalnych turystów.</p>	

PRIORYTET INWESTYCYJNY	CEL SZCZEGÓŁOWY
6.d. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.	Wzmocnione mechanizmy ochrony bioróżnorodności w regionie
USZCZEGÓLOWIENIE	
<p>Realizacja przedsięwzięć w ramach PI 6.d. wynika z faktu, iż na terenie rozwijającego się województwa łódzkiego, mimo postępujących procesów rozwojowych, wciąż jeszcze znajduje się wiele cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk różnych gatunków zwierząt, roślin i grzybów. Zasadniczym celem interwencji podejmowanych w ramach PI 6.d., będzie wzmocnienie mechanizmów ochrony bioróżnorodności w regionie poprzez m.in. inwestycje w infrastrukturę parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody, tworzenie centrów ochrony różnorodności biologicznej na terenach miejskich i pozamiejskich. Warunkiem koniecznym poprawy jakości środowiska oraz zachowania krajobrazu w stopniu jak najmniej przekształconym, będzie zwiększenie świadomości mieszkańców województwa łódzkiego, co do wpływu czynników antropogenicznych na otoczenie przyrodnicze i szerzej na całe systemy ekologiczne regionu. W celu poprawy świadomości ekologicznej mieszkańców regionu łódzkiego, konieczne będzie wsparcie inwestycyjne ośrodków prowadzących</p>	

¹¹ Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020

działalność w zakresie edukacji ekologicznej (np. w parkach krajobrazowych).

PRIORYTET INWESTYCYJNY	CEL SZCZEGÓŁOWY
<p>8b. Wspieranie wzrostu gospodarczego sprzyjającego zatrudnieniu poprzez rozwój potencjału endogenicznego jako elementu strategii terytorialnej dla określonych obszarów, w tym poprzez przekształcanie upadających regionów przemysłowych i zwiększenie dostępu do określonych zasobów naturalnych i kulturalnych oraz ich rozwój</p>	<p>Zwiększone wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych województwa łódzkiego dla rozwoju gospodarki turystycznej.</p>
USZCZEGÓLOWIENIE	
<p>PI 8b ukierunkowany jest na wykorzystanie i rozwój potencjałów endogenicznych regionu łódzkiego, opartych na walorach przyrodniczych i kulturowych, określonych w polityce terytorialno-funkcjonalnej SRWŁ 2020 w celu rozwoju przedsiębiorczości z zachowaniem zasad zrównoważonej turystyki. Interwencja w ramach PI 8b wpłynie na tworzenie warunków do utrzymania i wzrostu zatrudnienia w gospodarce turystycznej, która stanowi, zgodnie z komunikatem Komisji Europejskiej przyjętym w 2010r. „Europa – najpopularniejszy kierunek turystyczny na świecie – nowe ramy polityczne dla europejskiego sektora turystycznego”, trzeci pod względem znaczenia obszar działalności społeczno-gospodarczej w krajach UE. Rozwój tego sektora działalności gospodarczej wpłynie na wzrost gospodarczy i zatrudnienie, a jednocześnie przyczyni się do rozwoju integracji społeczno-gospodarczej w województwie łódzkim. Interwencja zaplanowana w ramach PI 8b przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego Umowy Partnerstwa „bardziej efektywne wykorzystanie zasobów na rynku pracy”.</p>	

Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Łódzkiego – „LORIS 2030”

RSI LORIS 2030 wskazuje strategiczne kierunki rozwoju, które koncentrują się przede wszystkim na zwiększeniu społeczno-gospodarczego potencjału. Wpisują się one w ogólnokrajowe trendy oraz są zgodne z krajowymi dokumentami strategicznymi, w tym m.in. z Długookresową Strategią Rozwoju Kraju oraz Strategią Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020”. Niniejsza *Koncepcja* wpisuje się bezpośrednio w następujące priorytety, cele strategiczne i operacyjne:

PRIORYTET	CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	STRATEGICZNE KIERUNKI DZIAŁAŃ
<p>Priorytet II Rozwój potencjału innowacyjnego regionu.</p>	<p>Wykorzystanie wewnętrznych potencjałów regionu dla poprawy innowacyjności gospodarki województwa łódzkiego</p>	<p>Cel operacyjny 2.1. Podnoszenie świadomości o korzyściach z innowacji</p>	<p>Działanie 2.1.1. Kształtowanie postaw proinnowacyjnych przedsiębiorców, zwłaszcza z sektora MSP.</p> <p>Działanie 2.1.2. Promocja innowacyjności regionu.</p>
		<p>Cel operacyjny 2.2. Promocja wiedzy o innowacyjności i przedsiębiorczości</p>	<p>Działanie 2.2.1. Programy nauczania promujące innowacyjność i przedsiębiorczość na wszystkich poziomach kształcenia.</p> <p>Działanie 2.2.2. Promocja eko – innowacyjności.</p> <p>Działanie 2.2.3. Doradztwo i działalność szkoleniowa promujące innowacyjność.</p> <p>Działanie 2.2.4. Programy wymiany kadr między nauką i biznesem promujące innowacyjność.</p>
		<p>Cel operacyjny 2.3. Platformy wymiany doświadczeń i komunikacji</p>	<p>Działanie 2.3.1. Wsparcie mechanizmów wymiany informacji i komunikacji</p> <p>Działanie 2.3.2. Dedykowane spotkania szkoleniowo-brokerskie dla rozwoju potencjału innowacyjnego</p> <p>Działanie 2.3.3. Aktywizacja przedsiębiorczości w środowiskach akademickich i wśród młodzieży</p>
		<p>Cel operacyjny 2.4. Promocja współpracy i kooperacji podmiotów gospodarczych</p>	<p>Działanie 2.4.1. Wspieranie nawiązywania współpracy oraz tworzenia sieci współpracy</p> <p>Działanie 2.4.2. Wspieranie projektów badawczo-rozwojowych realizowanych we współpracy sfery naukowej i biznesu</p>
		<p>Cel operacyjny 2.5. Zapewnienie systemu finansowania rozwoju potencjału innowacyjnego regionu</p>	<p>Działanie 2.5.1. Wsparcie finansowe projektów dotyczących rozwoju potencjału innowacyjnego regionu</p>

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020

Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020 jest kluczowym dokumentem planistycznym, wyznaczającym kluczowe kierunki rozwoju turystyki

w regionie. Działania wpływające na rozwój turystyki w gminie Poświętne wpisują się w następujące priorytety, cele strategiczne i operacyjne oraz działania określone w Programie:

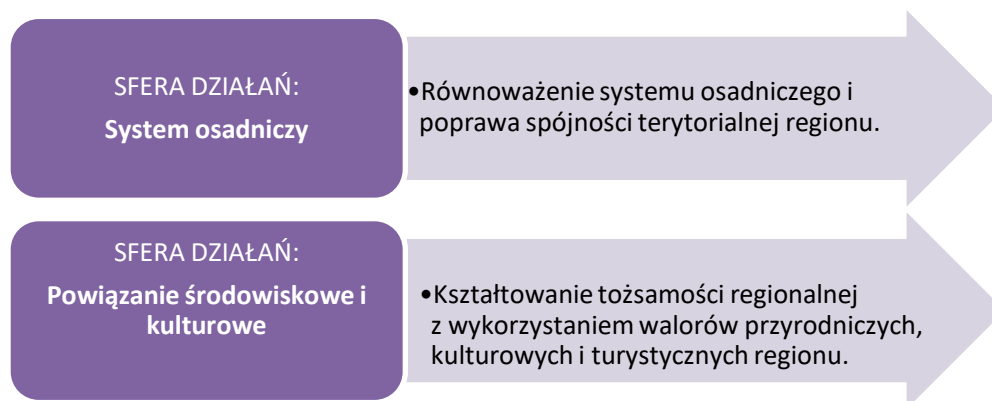
PRIORYTET	CEL STRATEGICZNY	CEL OPERACYJNY	DZIAŁANIA
Priorytet I Rozwój produktów turystycznych.	Cel strategiczny 1 Rozwój produktów turystycznych wpływających na kształtowanie turystycznego wizerunku województwa łódzkiego.	Cel operacyjny 1.1. Rozwój nowych, markowych produktów turystycznych o wyraźnej zdolności kreowania wizerunku województwa.	Działanie 1.1.1 Wsparcie budowy produktów, realizujących wizję rozwoju turystyki w województwie. Wsparcie produktów wykorzystujących najważniejsze walory i wyróżniki turystyczne regionu.
		Cel operacyjny 1.2. Zagospodarowanie atrakcji, rozbudowa istniejących produktów turystycznych oraz podnoszenie ich jakości.	Działanie 1.1.2 Wsparcie realizacji istniejących oraz opracowywanie nowych imprez i wydarzeń turystycznych, kulturalnych i sportowych.
			Działanie 1.1.4 Wsparcie dla produktów o wysokim stopniu innowacyjności).
			Działanie 1.1.5 Tworzenie szlaków tematycznych o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym
			Działanie 1.2.1 Podnoszenie jakości i konkurencyjności funkcjonujących produktów turystycznych.
			Działanie 1.2.2 Integrowanie lokalnych atrakcji oraz produktów turystycznych – budowa kompleksowych produktów Turystycznych.
			Działanie 1.2.3 Tworzenie turystycznych pakietów tematycznych.

<p>Priorytet II Kształtowanie atrakcyjnego turystycznie wizerunku województwa łódzkiego.</p>	<p>Cel strategiczny 2 Wzrost rozpoznawalności województwa. Wypracowanie zasad spójnego i skutecznego marketingu turystycznego. Integracja działań informacyjno-promocyjnych</p>	<p>Cel operacyjny 2.1. Wykreowanie marki turystycznej województwa łódzkiego.</p>	<p>Działanie 2.1.1 Wsparcie dla projektów turystycznych budujących wizerunek łódzkiego.</p>
<p>Priorytet III Rozwój zasobów ludzkich oraz współpraca w obszarze turystyki.</p>	<p>Cel strategiczny 3 Przygotowanie społecznych podstaw do rozwoju turystyki w województwie łódzkim, w tym przygotowanie kadr dla turystyki, kształtowanie świadomych postaw społecznych oraz tworzenie podstaw do współpracy i wsparcia dla turystyki.</p>	<p>Cel operacyjny 3.4. Wzrost rangi turystyki jako dziedziny gospodarki regionu oraz stymulowanie rozwoju inicjatyw społeczno-samorządowych na rzecz rozwoju turystyki.</p>	<p>Działanie 3.4.2 Wzrost nakładów na turystykę w budżetach regionalnych i lokalnych. Działanie 3.4.3 Rozszerzenie oraz koordynacja zapisów dotyczących turystyki w aktualizowanych oraz nowych dokumentach strategicznych województwa oraz samorządów lokalnych.</p>
<p>Priorytet IV Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego.</p>	<p>Cel strategiczny 4 Kształtowanie przestrzeni turystycznej województwa do pełnienia funkcji turystycznych oraz rozwój infrastruktury turystycznej.</p>	<p>Cel operacyjny 4.1 Rozwój podstawowej infrastruktury turystycznej zgodnie z oczekiwaniami rynku odbiorców.</p>	<p>Działanie 4.1.1 Wsparcie budowy i rozbudowy bazy noclegowej o różnym standardzie . Działanie 4.1.2 Promowanie rozwoju zaplecza gastronomicznego w oparciu o walory lokalnej kuchni.</p>
		<p>Cel operacyjny 4.2 Kształtowanie i rozwój mikroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych.</p>	<p>Działanie 4.2.1 Zagospodarowanie przestrzeni elementami małej architektury. Działanie 4.2.2 Rozbudowa infrastruktury turystycznej na szlakach: pieszych, rowerowych, konnych i wodnych. Działanie 4.2.6 Wsparcie rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej. Działanie 4.2.8 Rewitalizacja obiektów zabytkowych, założeń pałacowo-przemysłowych oraz zabytkowych układów urbanistycznych z uwzględnieniem potrzeb turystyki Działanie 4.2.9 Realizacja projektów</p>

			przeciwdziałających negatywnym skutkom wzrostu ruchu turystycznego.
		<p>Cel operacyjny 4.3 Podniesienie dostępności komunikacyjnej województwa łódzkiego, w tym ułatwienie dostępu do atrakcji turystycznych.</p>	<p>Działanie 4.3.2 Rozbudowa oraz podnoszenie jakości sieci drogowej na terenie województwa z uwzględnieniem potrzeb ruchu turystycznego.</p> <p>Działanie 4.3.3 Wsparcie rozwoju systemu zintegrowanego podróżowania po regionie (pieszo, rowerem, konno, wodą, koleją).</p>

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego określa zasady organizacji struktury przestrzennej województwa z uwzględnieniem zewnętrznych i wewnętrznych uwarunkowań społeczno-gospodarczych i funkcjonalno-przestrzennych. W zakresie turystyki Plan wskazuje obszary rozwoju funkcji poznawczej, edukacyjnej, wypoczynkowo-rekreacyjnej oraz funkcji specjalistycznych na terenie województwa łódzkiego. Wskazane w *Koncepcji* kierunki działań dla rozwoju gospodarki turystycznej wpisują się w następujące cele główne Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego:

III.3. POZIOM KRAJOWY I UNIJNY

Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK)

Koncepcja rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne jest również zgodna z dokumentami strategicznymi szczebla krajowego. Strategia Rozwoju Kraju 2020 (SRK) to dokument, który jest elementem nowego systemu zarządzania rozwojem kraju, a *Koncepcja* wpisuje się w takie cele jak:

OBSZAR STRATEGICZNY	CELE	
II. Konkurencyjna gospodarka	II.6. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko	II.6.1. Racjonalne gospodarowanie zasobami II.6.4. Poprawa stanu środowiska
	II.7. Zwiększenie efektywności transportu	II.7.2. Modernizacja i rozbudowa połączeń transportowych
III. Spójność społeczna i terytorialna	III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych	III.3.3. Tworzenie warunków dla rozwoju ośrodków regionalnych, subregionalnych i lokalnych oraz wzmocnienia potencjału obszarów wiejskich

Program Rozwoju Turystyki do 2020 r.

Koncepcja jest zgodna z celami określonymi w Programie Rozwoju Turystyki do 2020 r., który jest elementem polityki rozwoju, koordynowanego przez Ministerstwo Sportu i Turystyki, a jego celem jest stworzenie zintegrowanego podejścia wspierania gospodarki turystycznej, jako źródła aktywizacji wokół produktów czy usług turystycznych, zarówno obszarów miejskich, jak i wiejskich:

CEL GŁÓWNY	CELE OPERACYJNE	ZADANIA
Wzmocnienie rozwoju konkurencyjnej i innowacyjnej turystyki poprzez wspieranie przedsiębiorstw, organizacji i instytucji oraz inicjatyw sektora turystyki, z poszanowaniem zasad zrównoważonego rozwoju	1. Rozwój innowacyjności atrakcyjności, jakości usług i produktów turystycznych, jako czynnika konkurencyjnej gospodarki.	1.1. Wspieranie innowacji oraz ekoinnowacji w turystyce i usługach turystycznych. 1.2. Wykorzystanie nowoczesnych instrumentów finansowania turystyki i innowacyjnych przedsiębiorstw sektora turystycznego. 1.5. Budowa sprawności regulacyjnej i instytucjonalnej oraz administracyjnej dla rozwoju turystyki, w tym wsparcia merytorycznego dla przedsiębiorców i

		stowarzyszeń sektora turystyki.
	3. Promocja priorytetowych obszarów produktów turystycznych kraju i regionów oraz specjalizacji gospodarczych opartych na turystyce.	3.1. Promocja regionalnych produktów turystycznych i specjalizacji regionalnych w turystyce. 3.4. Wsparcie promocji turystyki i inicjatyw związanych z jej rozwojem, m.in. na bazie dziedzictwa kulturowego i rekreacji.
	4. Zagospodarowanie i modernizacja przestrzeni dla rozwoju turystyki i infrastruktury turystycznej, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju i przepisów ochrony środowiska.	4.1. Wsparcie inwestycji turystycznych w ramach programów rewitalizacji, rozwoju miast i obszarów wiejskich oraz tworzenie nowych usług. 4.2. Wsparcie działań na rzecz rozbudowy infrastruktury turystycznej.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 określa cele i sposób działania podmiotów publicznych, a w szczególności rządu i samorządów województw, w odniesieniu do polskiej przestrzeni dla osiągnięcia strategicznych celów rozwoju kraju. Dokument wyznacza cele polityki rozwoju regionalnego, w tym wobec obszarów wiejskich i miejskich, oraz definiuje ich relacje w odniesieniu do innych polityk publicznych o wyraźnym terytorialnym ukierunkowaniu¹². *Koncepcja* jest zgodna z następującymi celami KSRR 2010-2020:

CEL STRATEGICZNY	CELE		
Efektywne wykorzystanie specyficznych regionalnych i innych terytorialnych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia celów rozwoju kraju – wzrostu, zatrudnienia i spójności w horyzoncie długookresowym.	1. Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów.	1.2. Tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania procesów rozwojowych i zwiększania ich absorpcji na obszary poza ośrodkami wojewódzkimi.	1.2.3. Rozwijanie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich

Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki

Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki, której wizją jest otwarta i ekspansywna gospodarka, oferująca nowe miejsca pracy, oparta na wzajemnym zaufaniu i kooperacji uczestników życia gospodarczego, stabilnie rosnąca dzięki innowacjom i wysokiej efektywności wykorzystania

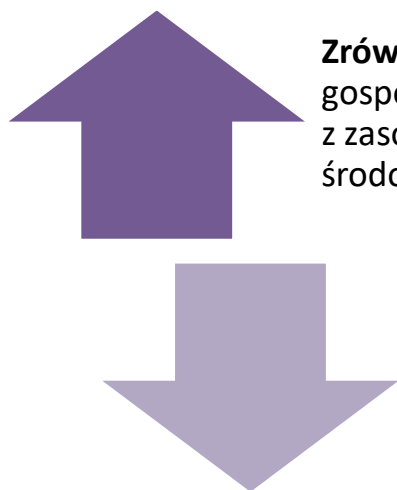
¹² Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

zasobów, która zapewni wzrost standardów życia społeczeństwa oraz konkurencyjności przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej do 2020 r.¹³ *Koncepcja* jest zgodna z celami związanymi z rozwijaniem tzw. przemysłu wolnego czasu, który dotyczy odpoczynku i poświęcania czasu wolnego na własne zainteresowania i potrzeby.:

CEL GŁÓWNY	CEL SZCZEGÓŁOWY	KIERUNKI DZIAŁAŃ	DZIAŁANIA
Wysoce konkurencyjna gospodarka (innovacyjna i efektywna) oparta na wiedzy i współpracy.	3. Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.	3.2. Wspieranie rozwoju zrównoważonego budownictwa na etapie planowania, projektowania, wznoszenia budynków oraz zarządzania nimi przez cały cykl życia.	3.2.2. Stosowanie zasad zrównoważonej architektury. 3.2.3. Odnowa etosu dawnych rzemiosł budowlanych.
	4. Wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki.	4.3. Promowanie gospodarki polskiej, polskich przedsiębiorstw oraz wizerunku Polski na arenie międzynarodowej.	4.3.4. Uspójnienie działań w obszarze promocji gospodarki z działaniami promocyjnymi z zakresu kultury, turystyki i sportu

Strategia Europa 2020

Koncepcja rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne wpisuje się również w założenia strategicznych dokumentów unijnych, które wskazują kierunki rozwoju Unii Europejskiej. Jednym z takich dokumentów jest Strategia Europa 2020, która kładzie nacisk na potrzebę współpracy pomiędzy państwami członkowskimi oraz wspólne stawianie czoła wyzwaniom związanym z rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. Niniejsza *Koncepcja* wpisuje się w następujące priorytety Strategii:

Zrównoważony rozwój – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej

Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

¹³ Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki

IV. PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁAŃ

Przygotowana diagnoza potencjałów endogenicznych gminy Poświętne oraz analiza SWOT pozwoliły na określenie stanu zasobów turystycznych gminy Poświętne, wskazanie roli turystyki jako jednego z czynników rozwoju społeczno - gospodarczego gminy i określanie obszarów priorytetowych rozwoju turystyki w gminie. Obszar gminy wyróżnia się dużymi walorami przyrodniczym, kulturowym oraz przestrzennymi, co jest podstawą do budowania gospodarki turystycznej, a także jest predysponowany do rozwoju różnych form turystyki.

Koncepcja rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne definiuje kierunki działań dla rozwoju gospodarki turystycznej w regionie, zgodne z zasadniczymi dokumentami strategicznymi poziomu lokalnego, regionalnego, krajowego oraz unijnego. Kierunki te wynikają bezpośrednio z endogenicznych potencjałów, w tym ze specyficznych uwarunkowań oraz zasobów przyrodniczych, przestrzennych i kulturowych gminy. Ich realizacja sprzyjać będzie rozwojowi przedsiębiorczości i gospodarki turystycznej, w tym tworzeniu warunków dla powstawania nowych miejsc pracy oraz zapewnienia trwałości już istniejących.

KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA ROZWOJU GOSPODARKI TURYSTYCZNEJ W GMINIE POŚWIĘTNE

Kierunki działań dla rozwoju gospodarki turystycznej w gminie Poświętne wynikają z celów strategicznych wskazanych w Strategii Rozwoju Gminy Poświętne na lata 2015 – 2021, z perspektywą do 2025 roku i zdefiniowane zostały jako:

- ❖ Podejmowanie działań związanych z kreowaniem wizerunku i promocji gminy jako atrakcyjnej turystycznie, poprzez walory przyrodnicze i kulturowe.
- ❖ Zwiększenie intensywności działań informacyjnych dotyczących atrakcji i dostępnych produktów turystycznych.
- ❖ Rozwój turystyki kulturowej i poznawczej opartej na dziedzictwie kulturowym (m.in. historii, twórczości artystycznej, zabytkach, imprezach oraz wydarzeniach kulturalnych), aktywnej (m.in. pieszej i rowerowej), wiejskiej (w tym kulinarnej i agroturystyki) oraz sportowej (poprzez infrastrukturę i wydarzenia sportowe).
- ❖ Wzmocnienie wizerunku gminy jako ośrodka rozwoju turystyki filmowej.

- ❖ Rozwój oferty turystycznej poprzez tworzenie i doskonalenie innowacyjnych usług i produktów turystycznych (lokalnych i regionalnych), opartych na walorach kulturowych i przyrodniczych.
- ❖ Sieciowanie produktów turystycznych w powiecie opoczyńskim.
- ❖ Tworzenie i rozwój infrastruktury turystycznej, w tym kulturalnej, rekreacyjnej oraz sportowej, dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- ❖ Poprawa zagospodarowania turystycznego, w tym bazy noclegowej, gastronomicznej oraz towarzyszącej.
- ❖ Zwiększanie dostępności komunikacyjnej, w tym rozwój sieci drogowej na terenie gminy, uwzględniając przy tym potrzeby ruchu turystycznego.
- ❖ Aktywizacja zawodowa mieszkańców gminy Poświętne.

Powyższe kierunki są spójne z Strategią Rozwoju Województwa łódzkiego 2020 oraz Koncepcją rozwoju turystyki w województwie łódzkim, a poszczególne projekty mogą tworzyć samodzielne produkty turystyczne, które stanowią szansę na zwiększenie zainteresowania gminą Poświętne, powiatem opoczyńskim oraz województwem łódzkim wśród turystów.

V. KOMPLEMENTARNOŚĆ W GOSPODARCE TURYSTYCZNEJ

Niewykorzystany dotychczas potencjał turystyczny gminy Poświętne oraz rosnąca rola turystyki w gospodarce regionu łódzkiego, powoduje coraz nowsze wyzwania dla branży turystycznej oraz samorządu gminy. Szczęólnego znaczenia nabiera w tej sytuacji umiejętne kreowanie, tworzenie i promowanie nowych produktów, które mają lub mogą mieć istotny wpływ na rozwój turystyki¹⁴ w gminie Poświętne.

Na kompleksowy produkt turystyczny składa się wiele komplementarnych projektów oraz typów projektów, których wzajemne dopełnianie się prowadzi do poprawy atrakcyjności turystycznej gminy Poświętne, a tym samym sprzyja rozwojowi gospodarki turystycznej.

V.1. KOMPLEMENTARNOŚĆ WEWNĘTRZNA

Na komplementarność wewnętrzną wpływającą na rozwój gospodarki turystycznej oraz poprawę wizerunku turystycznego gminy Poświętne, która od lat prowadzi działania sprzyjające poprawie atrakcyjności turystycznej składają się zarówno projekty zrealizowane, w trakcie realizacji oraz planowane do realizacji w najbliższych latach.

Do najważniejszych projektów związanych z poprawą stanu oraz rozwojem infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, a także sprzyjających tworzeniu miejsc pracy w turystyce należą m.in.:

a) infrastruktura techniczna i teleinformatyczna

- ❖ Przebudowa drogi gminnej relacji Dęba-Buczek (SAPARD, wartość projektu: 376 300 PLN, 2004 r.);
- ❖ Rozbudowa i przebudowa oczyszczalni ścieków w Poświętnem (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, wartość projektu: 3 272 040 PLN, 2010 r.);
- ❖ Budowa kanalizacji sanitarnej z odgałęzieniami od sieci w ramach pasów drogowych oraz sieciowych pompowni ścieków w gminie Poświętne (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, wartość projektu: 1 379 627,17 PLN, 2014-2015 r.);
- ❖ Budowa kanalizacji sanitarnej z odgałęzieniami do sieci w ramach pasów drogowych oraz sieciowych pompowni ścieków w gminie Poświętne” (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, wartość projektu: 1 311 914,26 PLN, 2015 r.);

¹⁴ Piotrowski J.P., Tekieli B., *Tworzyć produkt turystyczny*, w: *Turystyka w gminie i powiecie*, Gordon A. (red.), Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa, 2003.

b) infrastruktura sportowa, rekreacyjna, kulturalna

- ❖ Przebudowa drogi gminnej relacji Dęba-Buczek (SAPARD, wartość projektu: 376 300 PLN, 2004 r.);
- ❖ Wyposażenie świetlicy szkolnej (Aktywizacja terenów wiejskich, wartość projektu: 15 944,20 PLN, 2004 r.);
- ❖ Remont budynku GOK oraz zagospodarowanie parku św. Marka i budowa infrastruktury sportowej Poświętnem (SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”, wartość projektu: 694 030,37 PLN, 2005-2006 r.);
- ❖ Budowa Gminnego Ośrodka Sportowo-rekreacyjnego (SPO „Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego oraz rozwój obszarów wiejskich 2004-2006”, wartość projektu: 828 184,42 PLN, 2007 r.);
- ❖ Budowa Gminnego Ośrodka Sportowo-Rekreacyjnego w Studziannie – Etap II (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, wartość projektu: 591 818,65 PLN, 2009 r.);
- ❖ Rozbudowa, przebudowa i remont budynku świetlicy wiejskiej w Dębie (Regionalny Program Operacyjny Województwa łódzkiego, wartość projektu: 539 145,69 PLN, 2010 r.);
- ❖ Wyposażenie GOSR w Studziannie, wymiana pokrycia budynku GOK w Poświętnem (Program LIDER, wartość projektu: 152 462,43 PLN, 2010 r.);
- ❖ Przebudowa budynku świetlicy wiejskiej w Brudzewicach (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, wartość projektu: 541 088,05 PLN, 2012 r.);
- ❖ Wyposażenie budynku świetlicy wiejskiej w Brudzewicach (Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW pn. „LEADER” kierowane przez Lokalną Grupę Działania „Tradycja, Kultura, Rozwój”, wartość projektu: 60 270,05 PLN, 2013 r.);
- ❖ Kształtowanie Centrów Miejscowości Gminy Poświętne (Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju PROW pn. „LEADER” kierowane przez Lokalną Grupę Działania „Tradycja, Kultura, Rozwój”, wartość projektu: 73 065,79 PLN, 2014 r.);
- ❖ Organizacja placów zabaw przy 3 szkołach na terenie Gminy Poświętne w ramach projektu Modernizacja oddziałów przedszkolnych w gminie Poświętne (Program Operacyjny Kapitał Ludzki, wartość projektu: 241 962 PLN, 2014 r.);

- ❖ Wyposażenie świetlicy w Dębie (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, wartość projektu: 35 209, 71 PLN, 2015 r.);
- ❖ Wyposażenie świetlicy w Gapininie (Program Rozwoju Obszarów Wiejskich, wartość projektu: 15 227,40 PLN, 2015 r.);

c) działalność kulturalna, w tym organizacja imprez turystycznych

- ❖ Program Integracji Społecznej (Poakcesyjny Program Obszarów Wiejskich Program Integracji Społecznej, wartość projektu: 160 732 PLN, 2009-2010 r.)

d) rozwój zasobów ludzkich

- ❖ Program Integracji Społecznej (Poakcesyjny Program Obszarów Wiejskich Program Integracji Społecznej, wartość projektu: 160 732 PLN, 2009-2010 r.);
- ❖ Indywidualizacja procesu nauczania i wychowania uczniów klas I - III w Gminie Poświętne (Program Operacyjny Kapitał Ludzki, wartość projektu: 90 000 PLN, 2009-2012-2013 r.);
- ❖ Modernizacja oddziałów przedszkolnych w gminie Poświętne (Program Operacyjny Kapitał Ludzki, wartość projektu: 241 962 PLN, 2014 r.);
- ❖ Samorządowy Punkt Przedszkolny w Brudzewicach (Program Operacyjny Kapitał Ludzki, wartość projektu: 209 346 PLN, 2014-2015 r.).

Projekty planowane do realizacji przez Gminę Poświętne:

- ❖ Gmina Poświętne – filmowy szlak turystyczny regionu łódzkiego.

V.2. KOMPLEMENTARNOŚĆ ZEWNĘTRZNA

Na rozwój gospodarki turystycznej w gminie Poświętne wpływają inwestycje turystyczne realizowane przez Gminę Poświętne, jak również projekty innych podmiotów realizowane na terenie powiatu opoczyńskiego oraz powiatów ościennych należących do Obszarów Funkcjonalnych.

Komplementarność tych projektów może stanowić impuls dla innych miejscowości związanych z inwestowaniem w infrastrukturę turystyczną oraz poprawę ich atrakcyjności turystycznej, co sprzyjać powinno sieciowaniu produktów turystycznych, tworzeniu zintegrowanych ofert turystycznych oraz ogólnej poprawie wizerunku turystycznego regionu

łódzkiego. Rozwój turystyczny gminy Poświętne powinien dać efekt synergii dla innych gmin i miejscowości, które pomimo posiadania znaczących i atrakcyjnych potencjałów endogenicznych, w tym walorów przyrodniczych nie mają rozwiniętej funkcji turystycznej.

Do najważniejszych projektów wpływających na rozwój gospodarki turystycznej powiatu opoczyńskiego, Obszaru Turystycznego Doliny Rzeki Pilicy oraz Obszaru Funkcjonalnego Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno-Tomaszów Mazowiecki należą:

a) infrastruktura techniczna i teleinformatyczna

- ❖ Rozbudowa ulicy Barlickiego w Tomaszowie Mazowieckim (droga powiatowa nr 4337E) (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Przebudowa drogi lokalnej wraz z niezbędną infrastrukturą techniczną w celu otwarcia terenów inwestycyjnych, usytuowanych na terenie Miasta Tomaszowa Mazowieckiego i Gminy Tomaszów Mazowiecki, łączącej drogę ekspresową nr 8 stanowiącą element sieci TEN-T (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Zwiększenie efektywności energetycznej w sektorze publicznym poprzez termomodernizację budynków użyteczności publicznej w gminie Tomaszów Mazowiecki (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Rozbudowa oczyszczalni ścieków ECOLO – CHIEF do przepustowości Q_{sr}.d=715m³/dobę w miejscowości Białaczków (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Przebudowa drogi gminnej Prosenie - Polichno (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Przebudowa drogi gminnej Wolbórz - Zwierzyniec - Modrzewek - Młoszów wraz z ul. Gadki (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020);
- ❖ Rozbudowa oczyszczalni ścieków w Wolborzu (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Budowa oświetlenia publicznego z wykorzystaniem urządzeń energooszczędnych i ekologicznych na terenie Gminy Sławno (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Termomodernizacja dwóch budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Sławno (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Gminy Żarnów (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego) Przebudowa drogi

wewnętrznej ul. 11 Listopada w Ujeździe (Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionu);

- ❖ Termomodernizacja i przebudowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Skrzyńki wraz z zagospodarowaniem terenu;

b) infrastruktura sportowa, rekreacyjna, kulturalna

- ❖ Rozwój gospodarki turystycznej w oparciu o wykorzystanie walorów krajobrazowych w celu zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego terenu nad Zalewem Sulejowskim w miejscowości Smardzewice (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Renowacja Parku Rodego w Tomaszowie Mazowieckim (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Gmina Lubochnia - Centrum Tradycji Kulinarynych (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Stworzenie nowoczesnej przestrzeni publicznej na bazie istniejącej architektury przemysłowej w otoczeniu zabytkowego Parku Podworskiego w Gminie Rzeczyca (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Rewitalizacja zabytkowego parku przy ulicy Trytwa w Przedborzu (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Rozwój turystyki obszaru funkcjonalnego doliny rzeki Pilicy poprzez utworzenie szlaku wodnego od Maluszyna do Sulejowa (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych do rozwoju gospodarki turystycznej w Gminie Sławno (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Zagospodarowanie brzegów zalewu w Miedznej Murowanej atrakcją turystyczną Gminy Żarnów (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);

c) rozwój zasobów ludzkich

- ❖ Aktywizacja osób po 29. roku życia pozostających bez pracy w powiecie opoczyńskim (I) (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);

- ❖ Aktywizacja osób po 29. roku życia pozostających bez pracy w powiecie opoczyńskim (II) (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Aktywizacja osób po 29. roku życia pozostających bez pracy w powiecie opoczyńskim (III) (Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego);
- ❖ Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie opoczyńskim (I) (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój);
- ❖ Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie opoczyńskim (II) (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój);
- ❖ Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie opoczyńskim (III) (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój);

Na spójność *Konceptji gospodarki turystycznej w Gminie Poświętne* wpływają zarówno powiązane ze sobą projekty wymienione powyżej, jak również projekty i typy projektów uwzględniające potencjalne przedsięwzięcia różnych podmiotów, takich jak: gminy z terenu powiatu opoczyńskiego, Obszarów Funkcjonalnych: Obszar Turystyczny Rzeki Pilicy i Zagłębie Ceramiczno-Budowlane Opoczno-Tomaszów Mazowiecki, LGD, przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe, czy też podmioty publiczne, które łącznie sprzyjać będą tworzeniu produktów turystycznych zarówno lokalnych, jak i regionalnych

Tabela 13. Kierunki działań i powiązane z nimi typy projektów (w tym m.in. podmiotów prywatnych).

TYP PROJEKTU	PRZYKŁADOWY ZAKRES PRAC
<i>Zwiększanie i poprawa jakości walorów przyrodniczych i kulturowych</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie szlaków tematycznych o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym. • Tworzenie turystycznych pakietów tematycznych. • Rewitalizacja obiektów zabytkowych, założeń pałacowo-przemysłowych oraz zabytkowych układów urbanistycznych z uwzględnieniem potrzeb turystyki. • Renowacja, przebudowa, odbudowa, modernizacja, doposażenie, adaptacja pomieszczeń i obiektów dziedzictwa kulturowego oraz infrastruktury kulturalnej na cele turystyczne w tym np. na cele bazy noclegowej, gastronomicznej, towarzyszącej oraz cele kulturalne, rekreacyjne i inne wpływające na wzrost atrakcyjności turystycznej obiektu wraz z zagospodarowaniem otoczenia i infrastrukturą towarzyszącą. • Renowacja, przebudowa, odbudowa, modernizacja, doposażenie dziedzictwa kulturowego np. obiekty sakralne, miejsca pamięci, obiekty historyczne w celu poprawy ich atrakcyjności turystycznej. • Budowa, renowacja, przebudowa, odbudowa, modernizacja i doposażenie ścieżek, tras i szlaków turystycznych wraz z infrastrukturą towarzyszącą oraz oznakowaniem.

	<ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie lub rozwój produktów turystycznych lokalnych np. pamiątki, wyroby rękodzieła, produkty spożywcze/dania regionalne, które będą wpływały na zwiększenie atrakcyjności turystycznej gminy.
<p><i>Poprawa stanu zagospodarowania turystycznego, w tym rozbudowa bazy noclegowej, gastronomicznej, kulturowej, rekreacyjnej, sportowej oraz zwiększanie dostępności komunikacyjnej</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Zagospodarowanie pod usługi turystyczne i rekreacyjne terenów gminy, budowa i rozbudowa sieci szlaków turystycznych. • Stworzenie sieci ścieżek rowerowych łączących atrakcyjne miejsca w gminie i powiecie. • Budowa, rozbudowa i modernizacja obiektów noclegowych i gastronomicznych. • Budowa i modernizacja placów zabaw na terenie gminy. • Budowa, rozbudowa i modernizacja bazy sportowej. • Budowa, rozbudowa i modernizacja infrastruktury kulturalnej. • Budowa, rozbudowa i modernizacja bazy towarzyszącej m.in. parkingów, oświetlenia, dróg dojazdowych. • Budowa, rozbudowa i modernizacja dróg oraz poprawa infrastruktury około drogowej (ścieżki rowerowe, chodniki pobocza). • Budowa obiektów tzw. małej infrastruktury.
<p><i>Tworzenie i promocja oferty turystycznej</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Stworzenie zintegrowanych pakietów turystycznych. • Tworzenie nowej lub poszerzanie oferty usługowej w obiektach noclegowych, gastronomicznych, sportowych, rekreacyjnych, kulturalnych. • Przygotowanie odpowiedniej i nowoczesnej informacji turystycznej. • Oznakowanie turystyczne regionu. • Systematyczne aktualizowanie informacji zamieszczanych m.in. na tablicach informacyjnych, stronach internetowych na terenie gminy (zadbanie o odpowiednią ilość oraz lokalizację informacji), • Podejmowanie działań na rzecz aktywnej i skoordynowanej współpracy z innymi gminami (np. w celu stworzenia wspólnej oferty turystycznej i inwestycyjnej). • Kampanie promujące ofertę turystyczną w gminie i regionie. • Informacja turystyczna i upowszechnianie turystyki poprzez organizację imprez turystycznych, kulturalnych, sportowych, a także budowanie systemu informacji turystycznej; itp.

** przedstawione typy projektów wskazują działania kierunkowe, realizowane przez indywidualne projekty, które są pożądane na terenie gminy Poświętne i sprzyjać będą rozwojowi gospodarki turystycznej opartej na potencjałach endogenicznych (walorach przyrodniczych i kulturowych). Powinny być one realizowane zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju. Oznacza to, że każdy projekt bez względu na podmiot realizujący (publiczny czy prywatny) uwzględniać powinien obowiązujące przepisy zarówno unijne jak i krajowe związane z oceną wpływu przedsięwzięć na ochronę środowiska w tym m.in. wpływ projektu na obszary Natura 2000 oraz ochrony wód.*

Realizacja projektów wpisujących się w ww. typy projektów, w tym realizowanych przez m.in. podmioty prywatne, zgodnych z kierunkami działań sprzyjać będzie:

- ❖ Utworzeniu nowych produktów i usług turystycznych, opartych na wykorzystaniu walorów przyrodniczych i kulturowych oraz promocji walorów turystycznych;

- ❖ Poszerzeniu oferty turystycznej Gminy o nowe innowacyjne produkty turystyczne sprzyjające rozwojowi turystyki kulturowej, poznawczej, aktywnej, sportowej i wiejskiej.
- ❖ Poprawie wizerunku Gminy jako obszaru atrakcyjnego turystycznie i zwiększenie zainteresowania gminą ze strony turystów.
- ❖ Poprawie stanu zagospodarowania turystycznego.
- ❖ Poprawie dostępności do obiektów i atrakcji turystycznych.
- ❖ Poprawie stanu środowiska naturalnego i ochrony zasobów przyrodniczych i kulturowych gminy Poświętne.
- ❖ Wspieraniu odnowy i zachowania dóbr kultury oraz nadania im nowych funkcji turystycznych.
- ❖ Tworzeniu warunków do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo.
- ❖ Wspieraniu przedsiębiorczości, w tym integracji i reintegracji zawodowej.
- ❖ Tworzeniu warunków do pracy na własny rachunek i rozwoju przedsiębiorczości.
- ❖ Rozwoju informacji i promocji turystycznej, w tym wykorzystanie nowoczesnych narzędzi marketingowych.
- ❖ Zagospodarowaniu przestrzeni publicznej np. tworzenie lub modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych.
- ❖ Wspieraniu rozwoju infrastruktury turystycznej dostosowanej dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Realizacja wskazanych typów projektów ma w efekcie przyczynić się do tworzenia zintegrowanych produktów turystycznych, rozumianych jako pakiet dóbr i usług świadczonych turystom, które łączy konkretna idea (temat przewodni). Produkty turystyczne stanowią konkretną ofertę gminy Poświętne, a zarazem zwiększają jego atrakcyjność i konkurencyjność w skali regionu i kraju. Stworzenie konkretnych zintegrowanych ofert wymaga powiązanych działań z zakresu usług noclegowych, gastronomicznych, transportowych, handlowych i wielu innych na rzecz zaspokojenia potrzeb turysty. Współpraca pomiędzy wszystkimi podmiotami działającymi dla sektora turystyki jest najważniejszym elementem wpływającym na jej rozwój i jednocześnie na rozwój społeczno-

gospodarczy gminy Poświętne, w tym aktywizację zawodową, utrzymanie oraz tworzenie nowych miejsc pracy w branży turystycznej.

VI. ZASADY REALIZACJI

Źródłami finansowania działań turystycznych w gminie Poświętne mogą być np. fundusze Unii Europejskiej: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny (EFS) w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa łódzkiego na lata 2014-2020, Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko, Program Operacyjny Innowacyjny Rozwój, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020, i inne, budżety samorządów terytorialnych, budżety podmiotów z sektora prywatnego oraz sektora organizacji pozarządowych.

Realizatorami projektów turystycznych mogą być m.in.:

- ❖ jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia;
- ❖ jednostki organizacyjne jst, posiadające osobowość prawną;
- ❖ organy administracji rządowej oraz ich jednostki podległe;
- ❖ jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną;
- ❖ instytucje kultury;
- ❖ organizacje pozarządowe;
- ❖ kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- ❖ publiczne i niepubliczne szkoły wyższe;
- ❖ archiwa państwowe;
- ❖ PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- ❖ Lokalne Grupy Działania;
- ❖ przedsiębiorcy.

VII. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Koncepcja stanowi instrument, za pomocą którego ukierunkowany został rozwój turystyki zarówno w aspekcie jakościowym, jak i ilościowym. Zawiera ona wskazówki, w postaci określonych kierunków działań, opisujące w jaki sposób animować rozwój turystyki w gminie Poświętne, tak aby uwzględnić występujące potencjały endogeniczne oparte na walorach przyrodniczych i kulturowych oraz potrzeby turystów, przedsiębiorstw i społeczności lokalnej.

Z przeprowadzonej diagnozy oraz analizy SWOT wynika, że gmina Poświętne posiada wyjątkowe walory turystyczne, które wraz z odpowiednim wykorzystaniem czynników zewnętrznych mogą wpłynąć na poprawę jej atrakcyjności turystycznej. Do najważniejszych atutów gminy Poświętne pod względem atrakcyjności turystycznej należą przede wszystkim:

- ❖ walory przyrodnicze, krajobrazowe i kulturowe;
- ❖ położenie gminy na terenie atrakcyjnego turystycznie powiatu opoczyńskiego oraz w niedalekiej odległości od ośrodków miejskich generujących potencjalny ruch turystyczny, w szczególności w obszarze turystyki weekendowej, wiejskiej, w tym poznawczej, kulturowej, aktywnej (pieszej i rowerowej), sportowej i rodzinnej;
- ❖ położenie powiatu opoczyńskiego w Obszarze Funkcjonalnym – Obszar Turystyczny Doliny Rzeki Pilicy;
- ❖ korzystna dostępność turystyczna, w tym komunikacyjna;
- ❖ zapotrzebowanie mieszkańców regionu na usługi "czasu wolnego" przy obecnej niewystarczającej bazie turystycznej województwa;
- ❖ rosnąca popularność turystyki kulturowej i aktywnej;
- ❖ możliwość wykorzystania funduszy UE oraz innych źródeł zewnętrznych do rozwoju infrastruktury turystycznej oraz tworzenia produktów turystycznych i usług zarówno przez gminę Poświętne, podmioty publiczne, jak i przedsiębiorców.

Jednocześnie, aby w pełni wykorzystać atuty i szanse gminy Poświętne do rozwoju gospodarki turystycznej niezbędne jest dążenie do zniwelowania występujących barier, związanych przede wszystkim z:

- ❖ niewystarczająco rozwiniętą bazą towarzyszącą,
- ❖ niewystarczającą promocją atrakcji turystycznych,
- ❖ niewystarczającym wykorzystaniem walorów turystycznych;
- ❖ niewystarczająco rozwiniętą infrastrukturą turystyczną, w tym dostęp dla osób z niepełnosprawnościami,
- ❖ niewystarczającym zagospodarowaniem szlaków turystycznych;
- ❖ stałym wzrostem wymagań i oczekiwań turystów w zakresie produktów turystycznych,
- ❖ dużą konkurencją w pozyskiwaniu środków UE oraz pozostałych środków zewnętrznych.

Wskazane kierunki działań dla rozwoju gospodarki turystycznej realizowane poprzez wskazane projekty oraz typy projektów, sprzyjać będą tworzeniu produktów turystycznych, w ramach których rozwijane powinny być następujące formy turystyki:

- ❖ turystyka aktywna (w tym piesza i rowerowa) i sportowa,
- ❖ turystyka poznawcza i kulturowa, oparta na dziedzictwie kulturowym, w tym na historii, twórczości artystycznej, zabytkach, imprezach i wydarzeniach kulturalnych;
- ❖ turystyka wiejska (kulinarna i agroturystyka)
- ❖ rekreacja.

Realizacja określonych w *Koncepcji* działań poprzez zaplanowane projekty i typy projektów, wdrażana w sposób konsekwentny i długofalowy wpłynie na rozwój gospodarki turystycznej oraz sprzyjać będzie poprawie spójności społeczno - gospodarczej i konkurencyjności turystycznej gminy Poświętne, powiatu opoczyńskiego oraz regionu łódzkiego.

VII. BIBLIOGRAFIA

VIII.1. POZYCJE KSIĄŻKOWE

1. Warszńska J., A. Jackowski, Podstawy geografii turystyki, PWN, Warszawa, 1978
2. Kruczek Z., Sacha S., Geografia atrakcji turystycznych Polski, PROKSENIA, Kraków, 1999
3. Piotrowski J.P., Tekieli B., Tworzyć produkt turystyczny, w: Turystyka w gminie i powiecie, Gordon A. (red.), Polska Organizacja Turystyczna, Warszawa, 2003.

VIII.2. POZOSTAŁE ŹRÓDŁA

1. Strategia Rozwoju Gminy Poświętne na lata 2015 – 2021, z perspektywą do 2025 roku;
2. Program Opieki nad Zabytkami Gminy Poświętne na lata 2015 – 2019
3. Strategia Rozwoju Powiatu Opoczyńskiego na lata 2015 – 2020;
4. Lokalna Strategia Rozwoju na lata 2014-2020 Stowarzyszenie Dolina Pilicy;
5. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 oraz Koncepcja Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim do 2020;
6. Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014-2020
7. Program Rozwoju Turystyki w Województwie Łódzkim na lata 2007-2020;
8. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego;
9. Strategia Rozwoju Turystyki Obszaru Funkcjonalnego Dolina Rzeki Pilicy;
10. Program rozwoju turystyki do 2020, Ministerstwo Sportu i Turystyki, Warszawa, 2015.
11. Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007-2020.
12. <https://www.google.pl/maps>
13. <http://geoportal.lodzkie.pl/imap/>
14. <https://bdl.stat.gov.pl/>
15. <http://www.wierchy.vline.pl>
16. <https://npk.parkilodzkie.pl>
17. <http://www.wuoz.bip.lodz.pl/>
18. <http://www.kultura.lodz.pl>
19. <http://www.powiat-tomaszowski.pl>
20. <https://www.facebook.com/gokposwietne>
21. <https://facebook.com/Starostwoopoczynskie>
22. <http://www.poswietne.pl/portal2/index.php>
23. <http://www.opocznopowiat.pl/>
24. <http://www.dolinapilicy.pl/>

25. <http://lodz.stat.gov.pl>

VIII.3. SPIS FOTOGRAFII

Fotografia 1. Pilica poniżej Mysiakowca.	12
Fotografia. 2. Zbiornik zaporowy i młyn we Fryszercie.....	15
Fotografia 3. Wnętrze bazyliki w Studziannie – Poświętnem.	30
Fotografia 4. Zespół klasztorny w Studziannie-Poświętnem.	31
Fotografia 5. Bazylika w Poświętnem.	32
Fotografia 6. Kościół św. Józefa.	34
Fotografia 7. Kościół św. Józefa.	35
Fotografia 8. Kaplica p.w.św. Anny.....	36
Fotografia 9. Kaplica p.w. św. Anny.....	36
Fotografia 10. Szaniec „Hubala”.....	38
Fotografia 11. Szaniec „Hubala”.....	38
Fotografia 12. Zespół Ludowy z Brudzewic.....	39
Fotografia 13. Młyn wodny – Studzianna – plener filmu „Jak rozpętałem II wojnę światową”.....	42
Fotografia 14. Dożynki w gminie Poświętne.....	46
Fotografia 15. Święto ziemniaka w Brudzewicach, 2016 r.....	47
Fotografia 16. Warsztaty garncarstwa zorganizowane w GOK w Poświętnem.	51

VIII.4. SPIS MAP

Mapa 1. Obszar gminy Poświętne.	5
Mapa 2. Gminy powiatu opoczyńskiego.....	6
Mapa 3. Obszar Spalskiego Parku Krajobrazowego.	20
Mapa 4. Szlak Filmowy Województwa Łódzkiego	42
Mapa 5. Szlak wodny Pilicy – odcinek obejmujący gminę Poświętne.....	45

VIII.5. SPIS TABEL

Tabela 1. Struktura użytkowania gruntów w gminie Poświętne w 2014 roku.....	8
Tabela 2. Użytkowanie gruntów gminy Poświętne na tle powiatu, województwa i kraju [% powierzchni] w 2014 roku.	10
Tabela 3. Powierzchnia lasów w ha w gminie Poświętne.	18
Tabela 4. Wykaz zabytków z terenu gminy Poświętne wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych woj. łódzkiego prowadzonego przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (stan na 01.09.2016 r.).....	24

Tabela 5. Wykaz zabytków z terenu gminy Poświętne wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków (stan na dzień 25.11.2015 r.).....	25
Tabela 6. Lista obiektów wciągniętych do gminnej ewidencji zabytków gminy Poświętne.....	26
Tabela 7. Produkcje realizowane na terenie gminy Poświętne.	41
Tabela 8. Gospodarstwa agroturystyczne i kwatery prywatne w gminie Poświętne.....	50
Tabela 9. Statystyki działalności GOK w Poświętnem.....	51
Tabela 10. Czytelnictwo w gminie Poświętne.....	52
Tabela 11. Dochody i wydatki budżetu gminy Poświętne wg działów w latach 2013 – 2015 [%].....	56
Tabela 12. Analiza SWOT.....	58
Tabela 13. Kierunki działań i powiązane z nimi typy projektów (w tym m.in. podmiotów prywatnych).	83